Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 1 decembrie 1991 **49** (97)

Istorie în mers : 1 Decembrie 1918 – 1 Decembrie 1991

Benzina și hîrtia

Așa numitele măsuri de convertibilizare internă a leului s-au dovedit în fapt măsuri de sărăcire și control strict al libertății de mișcare și de expresie. Pauza s-a terminat, domnilor ! Avem pașapoarte și le putem depune liniștiți la centrele de recuperare a deșeurilor de hîrtie. Cel puțin nu ne mai legănăm în vise dulci. Un drum la Roma, nu cu Alitalia ci cu Taromul, cu genunchii la gură, costă 14 (paisprezece) salarii medii. Tot cu TAROM-ul de vrei să mergi pînă la Chicago te costă stimate cetățean cam un milion și un sferț de lei. Dar să stăm noi pe-acasă, după ușă, că de vrei să mergi de la București la Cluj ori la Arad, ori la Suceava un dus-întors cu avionetele TAROM (alea care ies la pensie odată cu piloții) trebuie să dai leafa toată pe o lună, ba chiar să mai iei împrumut ceva de la un vecin care nu merge la slujbă cu mașina. Dacă merge cu mașina, n-are de unde să te ajute.

Și asta în prag de campanie electorală ! Să mai vedem noi cui îi va da mîna să mai viziteze, în scop de alegeri, județele țării ! Am așa o viziune, parcă văd întrunirile electorale de mîine-poimîine numai petale de trandafir și apă de roze. O plăcere !

Iar ca să fie totul O.K. hop și prețul hîrtiei. Nebun trebuie să mai fie cineva să „cumpere presa". Așa, un ziar la două-trei zile și, dacă poți, citești peste umăr și în metrou. Hai să zicem că o tipărești. Te arde la pungă, dar stringi din dinți și din curele și scoți gazeta. Dacă vrei să o difuzezi cît de cît „în teritoriu" vei constata că nu se poate și cu slănina în pod și cu tigaia unsă. Cel mai bine este să o ții în pod și să o arăți nevestei și copiilor ca să nu uite cu totul vremurile bune de pînă mai an.

Uite așa intrăm cu amîndouă picioarele în epoca superindustrială, de-a dreptul în societatea post-Gutenberg. Fără tipar. Doar cu T.V. Chiar dacă e mono e supremă, atostăpînitoare, atoateștiutoare. Atotconvingătoare.

Nouă, celor din presa scrisă, nu ne mai rămîne de făcut decît un singur lucru — să privim atenți la televizor după ce am cumpărat un litru de benzină și 13 cotidiene din ultima leafă. Privirea incandescentă a domnului Stolojan va săvîrși ceea ce trebuie desăvîrșit.

Eugen Uricaru

Trupul este o rană a spiritului

Sînt o rană deschisă
în trupul universului
această rană ai făcut-o tu
acum aștept pe cineva

la căpătîiul meu de spital
să-mi privească ochii
acum trec zilele și nopțile
cînd lipsește privirea ta absolută

cu cine te-ai dus să faci amor
cu Satana sau cu reprezentantul
său luda aici printre noi
dacă nu ești aici cînd picură

lacrimi de sînge din coastele mele
adormite

acestea în curînd după ce va
trece noaptea vor lumina pămîntul
ca soarele pe un mormînt

acel mormînt va fi adorat
în onoarea lui se vor cînta
imnuri de slavă
din acel mormînt mă voi scula cu durere
să intonez acest cîntec

pentru lumea sărmană
care încă mai trăiește
mai rătăcește în căutarea
unui sens

Dan Laurențiu

În pag. 15:

TOM RAWORTH

În pag. 16:

CYNTHIA OZICK

Număr ilustrat cu lucrări expuse în cadrul Salonului anual al sculpturii mici

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Despre sateliți

Omul, ca și artistul, trăiește ce trăiește și moare... El, ca și celălalt, are, de multe ori, pornirea să-și amine hotărirea sau, dacă hotărirea este luată, atunci îndeplinirea ei, măcar asta. În adolescență ne-a „zguduit" vorba unei eroine celebre din — parcă — literatura Sudului (nord-american desigur) „la asta am să mă gindesc mîine". Noi, aici, nici în Sud și nici în Nord, și mai mult în Est decît în Vest, am fost mereu împinși de-o nevăzută mînă să amînăm ba hotărîrea de a spune nu, ba chiar revolta, pînă cînd nu s-a mai putut sau pînă cînd o altă mînă, și mai nevăzută, dacă așa ceva se poate spune, ne-a dat primul impuls, „primum movens".

Dar există și alte forme de amînare decît inacțiunea lui „am s-o fac mai tîrziu", formele active ale amînării. Există amînarea care făptuiește, însă imperfect, cel în cauză își dă seama de asta și atunci se hotărăște să mai făptuiască o dată și, dacă iar nu e perfect și e sigur că așa va fi, iarăși. Aici, artistul e cel mai expus, el își termină lucrarea și, în loc s-o sfărîme cînd vede că nu e ceea ce a vrut să fie, o pune deoparte, ba o și expune căci sînt părți ale ei care-i plac, și se hotărăște să nu mai rateze data viitoare. Desigur, vorbim despre un tip de artist și despre un anume tip de om, căci există și celălalt, care merge întotdeauna la țintă, precum există și celălalt, care nu nimerește niciodată, fiind însă convins că a mers drept la țintă. Acestea din urmă sînt cele două tipuri de artist sau de om demne de invidiat, mai ales primul. Și omul de geniu amînă, s-a spus de multe ori și cred că e adevărat. Însă amînarea pură, esențială, e cealaltă, ea, care nu dă nastere nici unei împliniri, e ea însăși o împlinire, în sine

Dacă te-ai născut printre cei care amînă, ratații viitori, și n-ai reușit să te smulgi și să te muți în altă condiție, mai fericită, trebuie doar să știi cine și cum ești. Și te poți consola cu ideea că, poate, și Dumnezeu se numără printre cei care fac încercări, amînînd mereu să obțină perfecțiunea în altceva decît în el însuși. Căci altfel cum s-ar putea explica trecerea aceasta vertiginoasă prin fața ochiului său a generații și generații de ființe imperfecte, decît ca niște încercări, mereu rebutate, voit rebutate. Departe de noi gîndul că Dumnezeu ar putea fi imaginea, fie și superioară, a ratării. Căci realizarea unei ființe după chipul și asemănarea Celei Supreme nu e Aceea, ci e doar o umbră a Ei, din cauză că nici substanța și nici mediul înconjurător nu pot fi aceleași cu ale Ființei Supreme, iar umbra trebuie să dispară, făcînd loc altei umbre și altei umbre, numai ca și cum Dumnezeu ar voi să întruchipeze perfecțiunea în om. Noi chiar putem crede că, în final, după un număr infinit de încercări, El va înființa din nou cuplul edenic, de bună seamă prefect, cu care se va opri mișcarea aceasta amețitoare a lumii, în care se vor resorbi și răzbuna toate umbrele imperfecte dinainte cu mii și poate milioane de ani, care am fost noi. Iar acești ultimi oameni nu vor avea altceva de făcut decît să urce înapoi, pe la est de Eden în Eden și să se întoarcă și ei, ultimii, în Cel care i-a creat.

Dar noi, cei de pînă atunci... făptuirile noastre nereușite nu sînt decît semnul, chiar imaginea inconsistenței noastre, a lipsei noastre de altceva decît de suprafață reflectînd lumina altcuiva, în absența celei proprii, căci nu sîntem decît niște ființe selenare. Ratarea celui care amînă în cele două feluri, zic, este sigură, ea poate fi mai spectaculoasă ori mai banală, dar tot ratare se cheamă.

Uneori însă mă îngrozesc la gîndul că ar putea exista nu numai indivizi ratați, ci și popoare ratate, țări întregi.

De fapt, o lume întreagă ratată, un bilet de loterie care te îmbie să mai încerci o dată. Sau niciodată.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Năpîrlirea reptilei totalitare

Gata să desăvîrșească fatalitatea lăuntrică, prostituția politică românească a nomenclaturiștilor noului regim, oricît ar fi ei de reașezați în funcții, cu grade mai mici sau mai mari, la proporții nebănuite! Că avem deja în minte vitrinele postcomuniste pline cu manechine de toată mîna, dezbrăcate de caracter, de la I. Iliescu, P. Roman, V. Măgureanu, V. Stănculescu, M. Chițac, M. Lupoi, la D. Mazilu și Silviu Brucan, din umbră, gata de uzurpare, sau de la grotescul G. Voican Voiculescu la V. Văcaru, de la senatorul infractor V. Moiș la Dan Iosif, de la românii verzi R. Ceontea la Gh. Dumitrașcu... O adevărată galerie cu figuri de coșmar: că avem de toate, numai politicieni „majoritari F.S.N." onești, clarvăzători, responsabili nu avem...

Obscenitatea intelectuală oficială îndeosebi, profesată programatic pentru spălarea creierelor și parazitarea adevăratelor conștiințe supraviețuitoare Revoluției, fiind o cauză a luptei „patriotice" pentru asanarea societății în sensul dorit de Putere! Al „consensului național"... Putere reactivă la toate nivelurile: de la președinte de țară la președinte de C.A.P. nedesființat! Putere care nu dorește decît executanți docili, sclavi economici, sociali, spirituali...

Că îmi dau lacrimile de emoție, zău, cînd văd extazul timp, occidental în fața redescoperirii monstrului comunist sovietic pus pe năpîrlire, rămas fără coadă! Rămas fără coadă, cică, nu numai în țara lui de baștină, ci și în România de azi... O coadă de reptilă totalitară ce ar putea să se reînnoiască, natural și mai puternică, pe tiparul acțiunii de detabuizare a comunismului! Ar putea, dacă nu vom avea noi toți grijă, măcar, noi, cei din fostele țări socialiste pățite, să nu mai acceptăm în veci partidele comuniste să ajungă la Putere: lăsînd, eventual, proletarii din țările „capitaliste" — care n-au cunoscut binefacerile regimului totalitar comunist — să viseze la coborîrea dreptății pe pămînt, dreptate care nouă, românilor, ne-a ieșit pe nas definitiv prin punerea în practică a ideologiei bolșevice...

Spun prostii?

Morala acțiunii de detabuizare a comunismului, care ne adoarme azi, este de conjunctură: chiar și într-o țară ca fostul „U.R.S.S.", sau mai ales în fostul „U.R.S.S.", o țară plină dintotdeauna de conjuncturi predestinate parcă, din care abia de aici înainte **inflexiunile didactice comuniste reformate** ar putea să dea lecții de înaltă clasă! Înaltă clasă conducătoare politică, fără pic de credibilitate morală! Cu un trecut pe deplin compromis... Darmite într-o țară ca România, uitată de Dumnezeu... Inflexiuni didactice comuniste reformate spun, adevărate deșeuri ale unor comenzi sociale așteptate din reflex, deformate de înțelegerea deficitară a efectului lor „reeducativ": dintr-o fostă lume „postrevoluționară" scrisă, ratată, farisaică, plină de subtilități neototalitariste, nesesizate încă de cititori la reala lor gravitate, fără funcționalități esențiale, într-o actuală lume autonomizată, din ce în ce...

M-am lungit iar nepermis cu introducerea la serialul meu legat de cununia celor doi protestatari (foști „golani" ai Pieței Universității, azi membri activi ai Partidului Alianței Civice), anticomuniști, cărora eu le sunt naș religios. Vă amintiți? Căutam strada Sapienței duminică, 19 mai 1991, împreună cu mirii și invitații lor, unde eram așteptați la o biserică „de pe vremuri", discretă, fostă proprietate particulară: ne rătăcisem pe undeva printre șantierele dintre Casa Poporului și Piața Natiunilor Unite, suiți în taximetre... În sfîrșit, descoperind strada mult căutată: o străduță! Străduța Sapienței, o bucată, acolo, cîtă mai lăsase N. Ceaușescu și nebunii lui după ultima „sistematizare": ura! Ura și la gară... Coborîm din taximetre lîngă o biserică majestuoasă, ne uităm unii la alții, ciudată biserică: avea lacătul pus și părea a nu fi fost niciodată frecventată...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● DANIEL UNCU: „Marți seara în jurul orei 18, șeful filialei Tulcea a Alianței Civice, domnul Petre Apostol, a fost agresat în mod bestial"; „Sperăm ca spitalele să nu se umple cu oponenți ai actualei puteri feseniste...!". **(România liberă)** ● ADEVĂRUL: „Vom avea cartofi!". ● PETRE ROMAN (Lider al Frontului Salvării Naționale): ... „privim spre viitor din adîncul rădăcinilor de viață ale națiunii noastre". **(AZI)** ● CONSTANTIN DUICĂ: „Dar ce înseamnă lider național? Poate avea un partid, constituit nu după criterii etnice, un lider național? Evident, nu"; „E și de presupus o mare amărăciune din partea dlui Ion Iliescu: i-a lăsat dlui Petre Roman un partid puternic, deschis tuturor tendințelor și opțiunilor democratice (...) ca acum să constate că F.S.N. este un partid mic, în preajma sciziunii, încorsetat de un regulament sever și de o inexplicabilă concentrare în jurul unei persoane". **(Dimineața)** ● Consiliul județean F.S.N. Vaslui, Profesor ALEXANDRU MERA: „Domnule președinte, nu ne putem explica în nici un fel cum dumneavoastră — omul consensului (...) nu ați găsit calea dialogului cu domnul Petre Roman"...; „Ce să credem despre graba cu care s-a acceptat îndepărtarea domnului Roman din fruntea guvernului (cu acordul precipitat și dezinteresat al domnului Birlădeanu și al altora) cu ocazia dubioasei mineriade din septembrie?". **(AZI)** ● M. TOMA: **„Schimbarea ciorapilor (între ei)**. Joi, 07.11.1991, între orele 14.07 și 14.30 dl. Petre Roman, referindu-se la dl. Ion Iliescu, a avut o stare vehement anticomunistă. Apoi, între orele 14.31 și 14.40, liderul național și-a descărcat ostilitatea față de forțele autohtone anticomuniste. Ciorapii rezistă 24 de ore". **(Academia Cațavencu)** ● FLORIAN POPA MICȘAN: „Politica lui P. Roman a fost așa cum este și personalitatea sa: adică a unui individ îngîmfat, ros de ambiția puterii, sigur pe traiectoria sa de om al deceniului"; „...scăderea de popularitate a lui P. Roman este catastrofală". **(Europa)** ● CRISTINA PAT: „ALARMĂ" PENTRU GUVERN ȘI PARLAMENT: Munții patriei încep să devină abator vînătoresc pentru domnii Ion Țiriac și Petre Roman!" **(România Mare)** ● MIRCEA MIHAIEȘ: „Atît de insuportabilă prin demagogie, mincioună, obrăznicie, impostură devenise guvernarea Roman, încît oricine i-ar fi urmat beneficia de un avantaj major; al presupusei bune-credințe. Dar dacă ne-am închipuit o clipă că am scăpat de domnul Roman, ne înșelăm. Nici debarcarea minerească n-a reușit să-i limiteze ubicuitatea. Ba din contră. Omniprezent și atotștiutor, domnul ex și-a început deja campania electorală într-un stil vijelios. **(Orizont)** ● MARIN BUCUR: „Azi, Constituția comunistă a fost înlocuită de un reciclată la «Ștefan Gheorghiu» și condimentată cu surogate de drept constituțional «socialist»". **(Cotidianul)** ● VICTOR SURDU: „Am elaborat o Constituție de referință pentru substanța democrației și libertății acestui timp și pentru începutul mileniului ce bate la ușă". (Citat după **Cotidianul**) ● EXPRES MAGAZIN: „Șapca lui Nicolae Ceaușescu se vinde în Piața Amzei". ● AMPress: „Dacă în vremea odiosului, călătoriile erau blocate de securitate, acum s-a ajuns la același rezultat, prin blocaj financiar. Vor călători ca și înainte, președintele țării, miniștrii, oficialii, iar românii vor rămîne legați de glie, cu toate că Revoluția a adus în fiecare casă pașapoarte de călătorie". ● NICOLAE CRISTACHE: „Nu peste multă vreme ne vom întreba despre România Mare în felul cum ne întrebăm astăzi cum a fost posibil ca o ideologie ca a lui Hitler să aibă adepți. Extremismul naționalist seduce prin simplitatea normelor la care omul primitiv este chemat să adere: Idolatria și ura. Dezmățul adulator și ura răzbunătoare". **(Zig-zag)** ● ANONIM: „Pulpele grase, corpul masiv, îl împiedicau să ajungă cu penisul la prea încercata în răbdări cazemată veșnic închisă a Dudulinei". **(Dragoste durdulie)** ● ION GHEORGHE: „Iată astăzi clasa muncitoare / Ca o mireasă ce se-ntîlnește cu bărbatul / Ei, pătimaș — / A luat sămînța ființei salvatoare. / Eroul e pe drum. / Să ne ridicăm întîmpinîndu-l de-acum." **(Socialistul)** ● GEORGE STANCA: „Nu știu cum dumnezeu se întîmplă căci atunci cînd emisiunea «7×7» nu e făcută de «consacratele» Meleșcanu sau Becleanu, iese excelent".

Petre Stoica

ANUNȚ IMPORTANT

La Editura „ALBATROS", din București se află în pregătire un **Dicționar de literatură română contemporană**, proiectat să apară în cursul anului viitor. Întrucît se dorește ca lucrarea respectivă să ofere cititorului o imagine cît mai cuprinzătoare și totodată cît mai exactă a peisajului literar actual, editura solicită scriitorii, criticii și istoricii literari, traducătorii de literatură, membri sau nu ai Uniunii Scriitorilor, să trimită pe adresa redacției o scurtă fișă biobibliografică în care să fie cuprinse următoarele date: numele și prenumele (și pseudonimul literar, unde este cazul), data și locul nașterii, studiile, debutul în volum (lucrarea, editura și anul apariției), titlurile cărților publicate pînă în prezent și genul (sau genurile) în care se înscriu referințele critice mai importante (o scurtă listă a autorilor acestora și a locurilor unde se găsesc, eventual trei-patru extrase semnificative).

De asemenea, se solicită publicațiilor cu caracter cultural (îndeosebi celor apărute după Revoluția din 1989) trimiterea unei fișe care să cuprindă obligatoriu următoarele informații: titlul, data și locul apariției primului număr, periodicitatea, numele fondatorilor și al editorilor actuali, titlurile paginilor și rubricilor cu caracter permanent, numele colaboratorilor mai importanți, eventual cîteva titluri de articole de excepție.

Fișele vor fi expediate pe adresa: Editura „ALBATROS", Piața Presei Libere nr. 1 Sectorul 1, cod 71341 București, cu mențiunea „Pentru Dicționarul de literatură română contemporană", pînă cel mai tîrziu la data de 1 februarie 1992.

Gabriela Manole Adoc

Din partea Uniunii Scriitorilor

În ziua de 19 noiembrie 1991 s-a semnat la sediul de la Casa Vernescu, Convenția de schimburi scriitoricești pentru anul 1992 între Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor din Macedonia. Printre prevederile Convenției se remarcă participarea unor scriitori români la „Serile poetice de la Struga", la manifestarea cu caracter balcanic „Întîlnirile de la Racin" și respectiv participarea unui număr de scriitori din Macedonia la o manifestare internațională literară din București, la „Zilele literaturii macedonene în România", la întrunirea comemorativă „Nichita Stănescu".

Concomitent, ambele părți vor urmări intensificarea colaborării în domeniul traducerilor, a editărilor, a difuziunii operelor literare și a întocmirii unor antologii aparținînd celor două literaturi, precum și în domeniul schimbului de publicații.

Convenția a fost semnată de Președintele Uniunii Scriitorilor, dl. Mircea Dinescu, iar din partea Asociației Scriitorilor din Macedonia de către dl. Todor Cealovski.

prezentul continuă

Mersul revoluţiei (II)

Mersul revoluţiei şi atitudinile moral-civice (dar şi gnoseologice, estetice, strict practice) generate de dînsul neîntrerupt, proteic, aduce în cîmpul reflecţiei nişte vechi, aparent **elementare** observaţii, dar care în contextul actual devin **fundamentale.**

Reducînd discuţia pînă la schema ei, amintim doar că drumul unei vieţi, devenirea caracterială a oamenilor, semnul sub care li se rînduieşte destinul presupun : 1) ori **consecvenţa** (fie în bine, fie în rău) ; 2) ori **mutaţia,** aparent năprasnica „schimbare la faţă" (iarăşi fie în bine, fie în rău) ; 3) ori **tropismele, cameleonismul** (care mimează aproape totdeauna „binele" şi pricinuiesc mai în toate cazurile „răul").

Să urmărim fiecare situaţie printr-o „repede privire" (cum se zicea odinioară), mai mult sugerînd decît oferind exemple — oricui la îndemînă acestea, sumedenie.

1) Cum „om perfect" nu ştim să se fi aflînd pe undeva, ci numai oameni **progresiv perfectibili** şi **progresiv imperfectibili,** rezultă că un concept ca acela de „consecvenţă" trebuie înţeles cu relativitatea corespunzătoare : mai cu seamă în epocile de stare revoluţionară, dar şi oricînd (din asemenea raţiuni, o personalitate atît de luminoasă ca Eugen Lovinescu vorbea de necesitatea „revizuirilor" în critica literară, subînţelegînd însă mult mai mult decît atîta). Totul depinde, prin urmare, de sensul devenirii oamenilor : de la „imperfecţiune" către „perfecţiune", sau dimpotrivă. După care criteriu orientativ să judecăm asemenea alunecoase chestiuni ? După evidenţa „adevărului", care, pe măsură ce e cunoscută, te ajută să distingi în grad echivalent „binele de rău", „folositorul" de „netrebuincios", sau de „nocivul" patent, ba, chiar şi „frumosul" autentic de „urîţenia" înzorzonîndu-se atrăgător. (Cîtor politicieni prea bine cunoscuţi nu li s-a atribuit frumuseţe morală, „charisma", imediat după declanşarea Revoluţiei, iar acum [illegible]. Nu e de uitat, fireşte eternul **advocatus diaboli,** care în toate caută să se amestece : unul îşi păzeşte cu străşnicie „consecvenţa în rău", mascîndu-şi-o cu pseudoargumentul bănuielii de „slăbiciune", sau chiar al „lipsei de caracter" (!) pe care ar dovedi-o în caz că s-ar îndrepta pe calea „binelui" ; altul pune mai multă reticenţă decît s-ar cuveni în facerile de bine ce-i sunt în fire şi în convingeri, temîndu-se că va fi bănuit de ostentaţie fariseică. Şi să nu-i uităm, desigur, pe „oamenii noi" ai comunismului de oriunde. În funcţie de acuitatea mentală, ei se conformează fie „disciplinei de turmă", proprie societăţilor concentraţionare, fie mimează cu perfidie disciplina onorabilităţii raţionale, „liber consimţite", nesocotind-o în fapt după zoologice motivaţii de moment şi în perspectivă. Iar toate acestea se practică, la amîndouă categoriile, cu nesocotirea semiconştientă ori perfect lucidă, premeditată, a principalului însemn dat virtualmente oamenilor — „liberul arbitru moral". În fine, să nu ne încurcăm în cazuistica potrivit căreia criteriul „moralităţii" ar fi imposibil de determinat la un nivel al **general valabilului.** Întîlnindu-se într-acestea cu criteriul civico-politic al **democraţiei,** „moralitatea" e în strictă dependenţă de exigenţele „adevărului" verificabil de către oricine. În speţă, de „adevărul" că hotarele propriei afirmări nu trebuie să le încalce pe ale celor ce ei înşişi nu-şi îngăduie moduri de afirmare dăunătoare altora. (Există desigur „afirmări" ce pot şi chiar trebuie să fie stopate ; e cazul sancţionării abaterilor de la arătata normă valabilă şi dezirabilă, cu scopul exclusiv al restabilirii acesteia).

Exemple, totuşi ? Îmi amintesc cu strîngere de inimă de urîtul „rechizitoriu" pe care o nu ştiu cine i-l întocmea Anei Blandiana, ca uneia care ar „face parte din jumătatea cea putredă" a „Destinului românesc", întruchipată prin intelectualitatea anticomunistă şi antifesenistă. „Jumatate putredă" ? În cazul personalităţii artistice şi civice a Anei Blandiana, precum şi — aproape îndeobşte — în cazul celor ce au început prin a fi „dizidenţi" în vremea lui Ceauşescu şi au sfîrşit prin a redeveni dizidenţi acum ? Iată un din cale afară de trist caz al „consecvenţei în rău", nepregetînd a se da în lături de la nimic spre a bara drumul „consecvenţei în bine !" E un incident reprezentativ nu numai pentru comunisto-securisticul cuvînt de ordine potrivit căruia „cine nu e cu noi e împotriva noastră". E un caz particular al mai generalei tendinţe a structurilor sociale muribunde de a trage pe oricine sub dărîmăturile lor.

2—3) Asupra celor ce ar exemplifica „mutaţiile", „schimbările la faţă" în vreo „rea" direcţie civico-politică sau de altă natură, — nu insist, fiindcă îi nominalizează aproape zilnic presa onestă. Din aceleaşi motive, omit şi exemplele nominalizate de „tropism" civico-politic. De „cameleonism". Tropismele acestea proliferează din înclinarea distinctiv-instinctivă a „omului nou" comunist ori neocomunist de a se da de partea celui mai puternic, oricît de abject fie altminteri (potrivit nefericitei vorbe cu „capul ce se pleacă...") ; de a întreţine un soi de cult magic pentru „scaune" ; de a practica linguşirea faţă de superiorii ierarhici şi mocofănia brutală faţă de subordonaţi ; de „a se ajunge" prin delaţiune şi intrigă — nu prin franchete şi muncă cinstită. Cu amărăciune e de observat, poate, că parte din marea categorie a „dăscălimii" de toate nivelurile se vădeşte mai „îndoctrinată" decît ar fi fost de aşteptat, în condiţiile realei culturi şi ideaţii ce ar trebui să constituie atributele sale fireşti. Elevii, studenţii nu le iartă anumitor „magiştri" de-ai lor limbajul putregăios, ticurile „autoritare", incapacitatea de a formula probleme care să le aţîţe gîndirea, neputinţa de a întreţine un real „dialog" cu învăţăceii şi înlocuirea acestuia cu violenţa verbală, sau — la nivel de clase şcolare — chiar şi cu cealaltă violenţă. În schimb, cu excepţia unor mini-Aretino ce vor fi menţionaţi la capitolele de triste „curiozităţi" ale viitoarelor istorii literare, scriitorimea, demnă în multe cazuri şi pe cînd era povăţuită de „odiosul" cum să bea apă din căuşul palmei, pare să se fi născut a doua oară după sfîrşitul lui decembrie 1989. E, prin atît de înviorătoarea ei publicistică anticomunistă, un principal vîrf de atac al revoluţiei în curs. De altminteri, schelele gazetăresc-militante pe care le înalţă scriitorii acum sunt numai prefigurarea necesară a viitoarei arhitectonici creative, aceasta anunţîndu-se pe măsura prefacerilor la care ei sunt, deopotrivă, martori şi participanţi de o neobişnuită luciditate.

Important e să observăm, în fine, cazul „opozanţilor" de o „consecvenţă în bine" pe toate planurile, anticomunistă pînă la capăt. Îi avem în vedere, aici, nu numai pe cei notorii, ci sumedenia cunoscută ca atare doar în cercul lor de activitate imediată. E în natura adîncă a **mersului revoluţiei** să tot „aleagă grîul de neghină", pînă cînd se va vedea suficient de bine cît de stricăcioasă e aceasta din urmă.

George Munteanu

Vlad Ciobanu

minimax

Ceaţă, oriunde ai privi

Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic.

(Mihai Eminescu)

Iar Domnului, o fi frig, au luat-o ele preţurile razna, despre şomaj ce să mai vorbim, dar de plictisit barem nu ne plictisim. Încă. Bunăoară, prin toată presa, la radio şi televiziune, ba chiar şi pe la cozi şi în autobuzele mai aglomerate de cînd cu scumpirea benzinei, peste tot, subiectul la ordinea zilei este Constituţia. Să mai zică cineva, cumva că nu sîntem o societate matură politic. Sau că la noi nu e democraţie. Ba, după unii, prea multă chiar ! Iar acum avem şi ce ne mai lipsea ca să intrăm în rînd cu lumea. „Căci domnilor — cum ar bubui un parlamentar (fost secretar cu propaganda) dîndu-şi ochii peste cap şi împungînd cu arătătorul mîinii drepte înspre duşmanul de clasă sau al poporului —, da, doamnelor şi domnilor, cînd zic democraţie, zic Constituţie" ! Urmează pauză. Parlamentarul zîmbeşte cît poate el de fin şi continuă. „Iar cînd zic Constituţie, zic democraţie !" Adică ştiau ei bine ce ştiau vechii greci care nu intrau imediat în transă cînd li se pomenea despre democraţie. Întorcînd-o pe toate părţile cum le era obiceiul, nu le-a fost deloc greu să-şi dea seama că democraţia asta e lucrul naibii, ori, cum ar spune nea Cutărică, afară-i văpsit gardu', da'năuntru-i leopardu'. Şi de fapt nici nu trebuie să gîndeşti prea mult (ceea ce oricum strică la digestie) ca să vezi leopardu'. Sesizată de la bun început, vulnerabilitatea democraţiei în faţa **demagogiei** a fost confirmată, nu de puţine ori tragic, de-a lungul şi de-a latul vremurilor, istoria fiecărui popor fiind pîndită continuu de primejdia unei Duminici a Orbului. De unde şi preferinţa gîndirii politice greceşti (a celei vechi) pentru **nomocraţie,** deci pentru un sistem de organizare socială bazat pe puterea legii. Asta fiindcă grecii aceia de la care ni se trage viţul democraţiei îşi puteau încredinţa liniştiţi soarta unei diriguiri conformă legilor lui Solon, despre care credeau ei că sînt de inspiraţie divină. Noi însă?

Ei bine, noi românii sîntem mai altfel aşa că ni se şi cuvenea o Constituţie pe măsură. Că dacă tot românul e poet, cum trebuia să fie Constituţia noastră? Frumoasă ! S-au muncit ei ce s-au muncit parlamentarii noştri, da' pînă la urmă tot ne-au făcut-o. O Constituţie **frumoasă,** calificativul aparţinîndu-i chiar d-lui A. Iorgovan, mai marele celor care au ticluit-o. Mai mult încă, parlamentarii noştri în frunte cu cel Iorgovan au avut nu doară veleităţi estetice ci s-au străduit pe cît le-a stat în puterea minţii s-o facă şi ţeapănă lucrătura, adică în punctele esenţiale, cum ar fi **forma republicană de guvernămînt,** să nu mai poată nimeni, nicicum s-o revizuiască în vecii vecilor. Amin ! Vezi **Titlul VI,** art. 148, LIMITELE REVIZUIRII. Doamne şi cîtă gîlceavă a stîrnit articolul ăsta sub cupola Parlamentului patinată de istorie şi istorii şi istorioare. Atît de multă şi de aprigă că a trecut neobservată recomandarea unui parlamentar (poate fiindcă aparţinea UDMR) de a se înscrie printre cele ce nu vor putea fi revizuite însuşi articolul cu pricina, 148, altcumva vana fiind atîta amar de trudă întru eternitate, căci exact mecanismul de siguranţă este călcîiul lui Ahile. În fine, le-a scăpat, le-a scăpat, că oricît de fesenişti tot oameni sînt şi ei, parlamentarii. Urmînd dară ca la 8 decembrie să... Să ne demonstrăm nouă, după cum şi lumii, că sîntem aşa cum sîntem. Evident fiind că spunînd noi atunci un DA hotărît pentru **această** Constituţie, implicit, **vom subscrie la toate cîte le-a făcut Puterea din decembrie '89 încoace,** confirmîndu-i astfel legitimitatea, ceea ce, pe mai departe, îi va permite să acţioneze la fel, dar pe o bază constituţională. Fiindcă asta este totuşi semnificaţia reală a plebiscitului de la 8 decembrie. În rest, pentru muritorii de rînd, subtilităţi şi fineţuri juridice ce îşi au importanţa lor, deloc neglijabilă, dar la o adică... vorba d-lui preşedinte, insistent repetată la ultima conferinţă de presă : toate sînt relative pe lumea asta. Ca de exemplu mineriadele. Depinde cum le iei. Ştie dl. preşedinte ce zice !

Ce-o să iasă o să vedem şi nici nu e prea greu de prevăzut. Noroc că sîntem vaccinaţi. Totuşi, pare-se multe mai avem de văzut. După referendum. Atît de multe şi de „tari" că poate nici n-o să mai simţim frigul în iarna asta. La fel ca în marile iubiri, evoluţia tandemului Iliescu — Roman (sau invers) se anunţă de-a dreptul pasionant-spectaculoasă, pentru că dacă e să dăm crezare ultimelor declaraţii publice, gata, s-a terminat cu măidrăgeala. Tînăr, viguros, hotărît, nonşalant şi şarmant, dl. Petre Roman s-a dat peste cap ca Zmeul din poveste, hocus pocus, metamorfozîndu-se în Făt-Frumos Anticomunistul. În replică, dl. Ion Iliescu, zîmbind larg şi înţelegător l-a tot tras de mînecă discret, ca la Alba Iulia cînd premierul dirija huiduielile „poporului". Multe însă nu mai poate să facă nici domnia sa preşedintele, de vreme ce se profilează o acţiune gen „sula-n coaste". Şi asta este numai ce se vede.

Ce nu se vede, ni s-a părut că am văzut într-o seară la televizor cînd dl. Andrei Pleşu cu tot cu fularul său roşu (n-o fi avînd vreo semnificaţie fularul ăsta roşu ?!) s-a întreţinut sfătos-cordial cu Făt-Frumos Anticomunistul. Ca la volei. Unul ridică la fileu şi altul trage. Amîndoi de-aceea şi parte a baricadei. Joacă [illegible] poker [illegible] ăsta politic ! Şi iar ajungem la vorba preşedintelui. Toate sînt relative pe lumea asta. Toate, mai puţin morţii.

26 noiembrie 1991

Şerban Lanescu

Cornel Mihail Stănescu

O memorabilă comemorare

La 31 octombrie 1991 s-au împlinit 110 ani de la naşterea lui E.Lovinescu şi 10 ani de la sărbătorirea centenarului său, un eveniment trecut aproape neobservat, dar marcat de undele incidente care dau eşecului o semnificaţie deosebită, motiv pentru care am dori să nu-l lăsăm uitării. Ele au o importanţă simptomatică pentru o stare de spirit întreţinută de autorităţile de atunci şi de o anumită parte a criticii care, asimilîndu-i experienţă şi profitînd larg de ea, s-a întors împotriva lui din motive străine de literatură ba chiar de ideologie, anume din motive politice de cel mai jos oportunism. Scriitorul avusese în tot cursul regimului comunist un destin ciudat. Repus în drepturile sale imediat după 23 august 1944, chiar exaltat atunci de ceea ce se putea numi noua critică (în frunte cu Ion Negoiţescu şi Ion Caraion) dar şi de viitorii critici marxişti, care vedeau în el cel puţin un democrat, un tolerant, un antifascist, abia după instaurarea comunismului la putere şi impunerea jdanovismului ca dogmă ideologică, E. Lovinescu a intrat în umbră (deşi încă Ion Vitner îi arăta oarecare indulgenţă în **Critica criticii**, 1949, cel puţin în raport cu G.Călinescu). Considerat apoi, un deceniu întreg, expresia tipică a criticii burgheze şi un promotor al estetismului şi al literaturii decadente, E.Lovinescu a avut însă şi ghinionul de a se lovi de duşmănia implacabilă a cercului **Vieţii româneşti**, ajuns predominant (deşi pe un plan secund în sistemul dirigismului literar) şi care prin cîţiva supravieţuitori instalaţi în unele funcţii (M. Ralea, Iorgu Iordan, M. Sadoveanu, Demostene Botez), a întreţinut un climat de rezerve şi minimalizare, fixînd o imagine dacă nu complet falsă, în tot cazul mult mai prejos de adevăratele merite ale scriitorului.

Încît se poate spune că abia dezgheţul din 1964—1971 a îngăduit o discuţie liberă şi deci o valorificare pe măsură a acţiunii lovinesciene. Ion Negoiţescu şi Ileana Vrancea, Eugen Simion şi Florin Mihăilescu sau scriitorul acestor rînduri au încercat în studii mai ample şi în analize de amănunt să împlinească reintregrarea marelui critic (mereu reeditat între timp) în istoria literară dar mai ales în conştiinţa noilor generaţii. Mai mult liberal decît democrat, reprezentant de frunte al spiritului critic, al ideii de toleranţă ideologică şi de recunoaştere a talentelor de orice factură ar fi fost acestea, Lovinescu fuseso totodată şi un mare europeist, un reprezentant al tradiţiei latine, un adversar al naţionalismului cultural şi al tracomaniei. Situaţia lui părea stabilită între anumite limite, dacă sistemul politic nu s-ar fi schimbat esenţial în suprastructura lui ideologică. Dar, aşa cum se ştie, de la internaţionalismul de nuanţă marxistă cea mai ortodoxă de la începuturile sale comunismul de la noi din ţară a evoluat spre un naţionalism populist, ba chiar spre un social fascism, deopotrivă de străin, ca şi primul, de spiritul lovinescian. Tocmai în momentul în care aceste tendinţe se accentuau şi atmosfera de închidere şi de exaltare „patriotică" devenise sufocantă, a avut loc centenarul naşterii lui E.Lovinescu, un eveniment care s-a petrecut bizar şi scandalos, dacă nu ar fi fost şi înalt semnificativ pentru un anumit tip de cenzură şi pentru aservirea unor critici sub forma partizanatului deformator. În felul în care a decurs, acest centenar a fost unic pentru o „sărbătorire" acceptată totuşi de autorităţi. Aflat pe calendarul UNESCO din acel an, el s-a limitat însă la ceea ce au fost dispuse să organizeze în ţară autorităţile comuniste. În străinătate nu a avut loc nici o manifestaţie ; nici măcar la Paris, unde marele cărturar îşi desăvîrşise studiile, petrecînd mai mulţi ani, sau la Universitatea unde şi-a luat un doctorat de prestigiu. (În această privinţă emigraţia românească a excelat printr-o inactivitate pe care ne mărginim a o numi curioasă, mai ales pentru cei care cunosc cît de îndatorată e ea, şi ar trebui să fie, spiritului lovinescian.)

În fapt, au existat trei momente : sărbătorirea de la Uniunea scriitorilor, unde, ca amănunt semnificativ, cel care iscăleşte aceste rînduri, autor al unei întregi cărţi despre cel sărbătorit, nici nu a fost invitat, „mobilizarea" făcîndu-se cu mare discreţie şi în spirit selectiv. Ne-am găsit totuşi loc în asistenţă, dar preşedintele D.R.Popescu, urmind desigur indicaţiile de sus, nu ne-a îngăduit să luăm cuvîntul şi a expediat toată ceremonia, multumindu-se cu cîteva sarbede evocări. La Universitatea din Bucureşti, nu în vreun amfiteatru şi în absenţa studenţilor, s-a ţinut într-o cancelarie o scurtă festivitate în cinstea celui care obţinuse toate gradaţiile pentru a fi profesor, dar a trebuit să se mulţumească doar cu suplinirea unor catedre. Asta graţie oponenţei acerbe a lui Ovid Densusianu şi mai tîrziu a lui N. Iorga, manevră care-i dezonorează atît pe ei cît şi instituţia care a pronunţat de două ori acest refuz.

În sfîrşit, adevărata comedie s-a jucat la Muzeul de Literatură, unde într-o seară de 13 a avut loc o mai largă discuţie, una dintre puţinele care nu au apărut în **Manuscriptum**, aşa cum era de rigoare, — şi asta pentru că ceea ce s-a întîmplat acolo a fost ireproductibil. Şedinţa a fost condusă de Al. Oprea, în absenţa celui care poate că i-ar fi imprimat cursul normal, Şerban Cioculescu. În afara unor evocări succinte, a făcut o comunicare Edgar Papu care, în stilul asocierilor sale extravagante, a stabilit nişte legături între E. Lovinescu şi... Vasile Pârvan. Dar punctul forte a fost comunicarea lui Pompiliu Marcea asupra raporturilor dintre cel sărbătorit şi colegul său M. Sadoveanu, o operaţie făcută pentru a-l compromite pe critic care n-ar fi înţeles pe marele prozator. De fapt, Marcea nu făcea decît să reia afirmaţiile lui Al. Oprea din **5 prozatori, 5 procese literare**, în care aşa-zisul litigiu dintre cei doi era stabilit pe baza documentaţiei false şi a interpretărilor greşite (abuzive ?) mai vechi ale unui constant detractor lovinescian, Savin Bratu. Cum între timp, eu publicasem articolul de debut al lui Lovinescu din **Epoca** (1904) despre Sadoveanu, nu versiunea mai tardivă din **Critice**, m-am ridicat cu toată vehemenţa împotriva acestui fapt de ignorare (voluntară ?) a realităţii documentate şi am respins posibilitatea ca relaţiile dintre cei doi, atît de complexe, să fie stabilite doar prin mărturiile foarte tardive ale prozatorului din 1944. Ar fi interesant de scos din arhiva muzeului această bandă nevalorificată pînă acum, îngăduind însă reluarea unui „proces" care ar lămuri pe mulţi întîrziaţi în vechi clişee. (Ca unic exemplu, editorii lui Sadoveanu, Fănuş Băileşteanu şi Cornel Simionescu ignoră în comentariul lor adevărul sau îl trec sub tăcere în mod culpabil în ediţia lor de **Opere**, păstrînd interpretarea veche, anti-lovinesciană asupra debuturilor marelui prozator).

La scurt timp după acest accident bine provocat, M. Ungheanu s-a dezlănţuit într-un serial împotriva lui E. Lovinescu (în **Luceafărul** secondat de alţi critici de felul lui Artur Silvestri, dar şi de Eugen Barbu în **Săptămina**) primul ajungînd să denunţe autorităţilor prea frecventa editare a marelui critic, ceea ce, după el, ar fi însemnat a gravă risipă de hîrtie. Pe scurt, în ultimii ani, E. Lovinescu devenise reperul negativ în materie de critică şi ţinta favorită pentru feluriţi scribi, care ţineau să-şi exercite reaua credinţă, încurajaţi de patroni de presă la rîndul lor slujbaşi ai puterii. Într-un anume fel, după o sută de ani de la naştere, marele scriitor deranja pe anumiţi „colegi" ai săi la fel ca în trecut, îngăduind şi pe această cale cele mai semnificative definiri.

Alexandru George

P.S. Ţinem a preciza, ca un amănunt de istorie literară, că Şerban Cioculescu a fost în toţi aceşti ani unul dintre cei mai activi factori întru restabilirea adevărului în ceea ce-l priveşte pe E. Lovinescu, nepierzînd nici o ocazie şi neprecupeţind nici un efort. Mărturie stau nu numai paginile adunate în seria **Itinerar critic**, dar şi încercarea de a face să i se acorde criticului mai vîrstnic titlul de membru post-mortem al Academiei române, încercare soldată după ştiinţa noastră, cu insucces. Şi asta după ce, în timpul vieţii, îl urmărise pe E. Lovinescu cu cea mai severă luciditate, lăsîndu-i acestuia mereu impresia că i-ar fi mai ales adversar.

Ioan Mihele

Alexandru Gheorghiţă

povestea vorbei

Exerciţii

Cînd mecanisme subtile ale limbii sînt folosite într-un text care are mari şanse de a fi cunoscut de multă lume — de exemplu, în textul unei compoziţii muzicale foarte accesibile — rezultatul practic e mai util decît acela al unui studiu de specialitate. Conştiinţa lingvistică a vorbitorului mediu mi se pare stimulată de creaţii precum recenta piesă muzicală intitulată **Exerciţiu**, a lui Valeriu Sterian. Textul e construit pe formula listei de cuvinte, a inventarului de substantive asociate prin sens şi prin formă : „generaţie — aspiraţie — interdicţie — demonstraţie — revoluţie — figuraţie — emanaţie — aberaţie" ş.a.m.d. Procedeul nu e nou : i se pot recunoaşte surse în bucăţi muzicale străine — dar şi în texte literare autonome şi autohtone — dezvoltate din principiul unic al listei ; pentru acestea din urmă, un prototip celebru (nerimat) e **Moşii (Tablă de materii)** a lui Caragiale („turtă dulce — panorame — tricoloruri — bragă — baloane — soldaţi — mahalagioaice — lampioane" etc.). Constrîngerile formale (de ritm, rimă şi chiar de grupare în strofe egale) ale textului scris pentru muzică se reflectă în selecţia lexicală : supuse regulii terminaţiei identice, toate substantivele enumerate sînt abstracte ; celor mai multe li se recunoaşte legătura cu un verb (chiar dacă nu sînt derivate pe teren românesc). Aproape toate sînt neologisme din sfera vieţii moderne — mai ales sociale şi politice. Lucrul cel mai interesant din text sînt însă tocmai „deraierile", devierile de la un model lexical şi prozodic a cărui repetare absolut fidelă ar fi condus la o monotonie excesivă. Textul se bazează pe abilitatea lingvistică de a sesiza şi utiliza **diferenţele** — formale şi stilistice. Strict fonic (şi grafic), toate cuvintele înşirate par să aibă o „terminaţie" identică : secvenţa — **ţie** ; în realitatea, aceasta e cînd accentuată, cînd neaccentuată, intră în structuri de rimă şi ritm diferite şi are surse derivative multiple. Sub aparenta uniformitate a terminaţiei se ascund : fie sufixul **-aţie**, izolat din împrumuturi analizabile („aspiraţie"), fie partea finală — **-acţie, -icţie, -ecţie** — a unor împrumuturi neanalizabile în română („satisfacţie", „interdicţie", „protecţie"), fie pur şi simplu sufixul vechi **-ie**, ataşat unui cuvînt -bază terminat în **t** („beţie", „bogăţie") sau echivalentul său din împrumuturi moderne („democraţie", „birocraţie"). Sursa împrumuturilor e aproape întotdeauna franceza ; pentru cele în **-aţie** forma sufixului (în comparaţie cu fr. **-ation** şi în concurenţă cu varianta de transpunere românească **-aţiune**) a primit mai multe explicaţii, între care şi cea prin reîntoarcere la o formă apropiată de nominativul latinesc.

Aceste observaţii tehnice de detaliu ar fi cu totul lipsite de rost dacă n-ar corespunde unei valorificări în text ; de fapt, ele transpun în terminologie lingvistică diferenţieri folosite fie pentru a întrerupe, izolat, şirul monoton de echivalenţe, fie pentru a crea structuri prozodice mai complexe (de pildă rima încrucişată : „instituţie — separaţie — prostituţie — decoraţie"), fie, mai ales, pentru a delimita grupuri mai mari de cuvinte sau a produce în finalul unor strofe un efect de surpriză, de aşteptare frustrată. Efect care nu ar fi fost, bineînţeles, perceptibil dacă s-ar fi bazat exclusiv pe originea lexicală (împrumut relativ recent — cuvînt din fondul vechi) şi pe structura derivativă termenilor : principalul semnal al „rupturilor" îl reprezintă schimbarea de accent — şi de aici şi de rimă şi ritm. **Satisfacţie** şi **beţie** (ca şi **vocaţie** şi **hoţie**) nu „rimează" decît grafic : accentele care cad pe **a** în **vocaţie** şi pe **i** în **hoţie** transformă presupusa rimă într-o, cel mult, asonanţă. E interesant cum textul unei melodii, o creaţie care ar trebui să fie prin excelenţă orală, utilizează ca fond de contrast scrisul, ca pentru a dovedi că la acesta continuăm să ne raportăm şi în situaţii care nu îl impun ; poate că, totuşi, sugestia identităţii nu provine numai din scris, ci şi dintr-o impresie auditivă care disociază secvenţa de sunete de accentul lor inerent ? Oricum, contrastul dintre cele două cuvinte care ar trebui (sub presiunea seriilor anterioare) să rimeze perfect — dar care încalcă această regulă şi aparţin chiar unor tipare ritmice diferite — de exemplu anapest şi amfibrah — introduce în text un principiu de **dramatizare**, potrivit căruia cuvintele, în calitatea lor de versuri, sînt replici succesive, îşi răspund. Textul evoluează de la un pentasilab („declaraţie — peroraţie") destul de insistent repetat, cu finalul de strofă marcat de cîte un vers mai scurt („beţie" sau „raţie"), la versul de 4 silabe („restricţie — miliţie") şi apoi, în final, la o alternanţă 5/4 („democraţie — intenţie, tehnocraţie — direcţie") şi 4/3 („bogăţie — frecţie") cu care textul se închide. Mărcile formale şi transpunerea muzicală indică în mod clar o grupare a tuturor cuvintelor în „distihuri", în perechi. De fapt, textul este mai puţin o listă haotică, înregistrînd varietatea şi aleatoriul unor realităţi contemporane, cît o suită de aserţiuni eliptice, deci (parţial) ambigue. Nu ne aflăm în faţa unui inventar de obiecte pitoreşti ale universului social sau mental (tendinţe, concepte), ci a unui discurs articulat, dar fragmentat artificial. Uneori discursul e chiar narativ, anecdotic („protecţie — poliţie — pretenţie — corecţie — atenţie — detenţie" sau „ocupaţie — populaţie — consignaţie — saturaţie — emigraţie"), alteori — descriptiv sau argumentativ. „Exerciţiul" ilustrează acţiunea funcţiei poetice a limbii printr-un model de creativitate la îndemîna tuturor ; nu însă simplist sau redundant — ci captivant prin ingeniozitatea variaţiei.

Rodica Zafiu

cronica literară

Doamna de oțel

Doina Cornea, SCRISORI DESCHISE ȘI ALTE TEXTE, Editura Humanitas, București 1991

În august 1982, o scrisoare adresată celor „ce n-au încetat să gîndească" și difuzată de postul de radio „Europa Liberă" aducea în atenția întregii țări numele celei care avea să devină, prin curajul, prin tenacitatea și totodată prin claritatea mesajului transmis, un adevărat simbol al rezistenței spirituale românești, Doina Cornea.

S-a născut la Brașov, în 1929, ca fiică a Mariei și a lui Iacob Cornea, descendenți la rîndul lor ai unor țărani din Transilvania. După absolvirea Facultății de Litere din Cluj (secția franceză-italiană), unde a fost remarcată de profesorul Henri Jacquier (cel care îi va și îndruma lucrarea de licență), Doina Cornea începe prin a lucra ca profesoară de franceză la un liceu din Zalău, unde se va căsători, în 1954, cu avocatul Leontin-Cornel Iuhas. Din 1958 se va întoarce la Cluj, unde va funcționa ca asistent stagiar, apoi ca titular la Facultatea de Filologie. După difuzarea scrisorii din 1982 va fi dată afară de la Facultate și nu peste mult timp va fi supusă celor mai brutale persecuții și obligată să suporte, pînă la sfîrșitul anului 1989, regimul unui foarte sever arest la domiciliu. Nu poate sta de vorbă cu vecinii sau cu prietenii, nu poate ieși din casă după cumpărături (cînd încearcă s-o facă e bătută de milițianul de la poartă), nu are voie să se ducă duminicile la biserica greco-catolică de care ține, pentru a participa la serviciul religios.

Scrisoarea din 1982 reprezintă prin urmare începutul unui drum care a însemnat nu numai ieșirea explicită din neutralitate, renunțarea la tăcere, dar și acceptarea ideii de sacrificiu, fără de care nu te poți elibera cu adevărat. N-a fost un simplu gest politic, așa cum s-ar putea interpreta pe măsura trecerii timpului, ci o luptă pe viață și pe moarte. Dar scrisoarea din 1982 mai are și din alt punct de vedere valoarea unui început. Căci tot ce va întreprinde în continuare Doina Cornea se va întemeia pe o teză enunțată în acest prim document. În esență e vorba de o perspectivă net spiritualistă, care opune pe **a fi** lui **a avea** și adevărul din noi, dogmelor impuse de alții, din afară. De la bun început, adversarii din protestele Doinei Cornea sînt **puterea comunistă** (reprezentată prin Ceaușescu, prin dictatura sa de familie și prin nomenclatura ignorantă sau prin Securitatea care i-au sprijinit) și, în măsură egală, „șubrezenia noastră lăuntrică", comoditatea, prudența sau, pur și simplu, lașitatea din noi. Cu argumente extrase din Mircea Eliade, din Ștefan Lupașcu sau din Constantin Noica, Doina Cornea pledează cu îndîrjire pentru ideea de responsabilitate a fiecărui individ, în afara căreia nu se poate vorbi nici de existența unei reale responsabilități colective și nici de „regenerarea spirituală" a țării.

Poate că în faza de început, demersul politic al Doinei Cornea pare naiv, căci ce să însemne a opune banditismului de stat pe care îl practica Puterea, materialismul alienant și Securității, **rugăciunea inimii, catharsisul** sau recomandarea de a trăi ca în cărți. În orice caz, primele texte de protest ale Doinei Cornea sînt tipice pentru iluzia spiritualistă că se poate sta de vorbă cu Diavolul. Este iluzia (sau naivitatea) care ne impresionează ori de cîte ori în lume se confruntă cele două moduri fundamentale de a fi, cele două logici, **binele** și **răul**. De fiecare dată. convingerea naivă a **binelui** e că se poate dialoga cu **răul**, că **răul** poate fi transformat, și asta în timp ce **răul** nu urmărește decît să inducă în eroare **binele**, să-l mintă pentru ca în cele din urmă să-l poată distruge mai ușor. Pînă ce **binele** să ajungă să înțeleagă că nu se poate sta de vorbă cu **răul**, naivitatea oarbă a **binelui** e unul din spectacolele cele mai triste din cîte se pot imagina. Căci ce poate fi mai trist decît să vezi cum **binele** încearcă să vorbească cu **răul** despre credință, despre literatură, morală sau gîndire, adică exact despre acele valori pe care **răul** nu dă doi bani.

Și totuși, această încredere în forța absolută a **binelui**, care garantează o remodelare a oamenilor, bazată pe valorile tradiționale ale spiritualității românești, încălzește ca o flacără și întreține puritatea discursului politic pe care îl practică Doina Cornea. Un text amplu, adresat în 1986 Raluцăi Petrulian, este consacrat tocmai reconsiderării componentelor celor mai durabile din alcătuirea sufletului omenesc și conține un elogiu adus tuturor oamenilor de cultură „care consimt de bună voie și, adesea, cu mari sacrificii, să ducă mai departe, aici, «răbdarea», în condiții aproape de neîndurat, care consimt să ducă astfel în suflet, spre ziua de mîine, mărturisirea lor [...], cuvintele de Dumnezeu, adevăr, spirit, cultură."

Radicalizarea protestului Doinei Cornea începe în 1987, odată cu revolta muncitorilor de la Brașov. Acum, fosta profesoară confecționează, ca revoluționarii de profesie, manifeste incendiare, pe care le împrăștie în fața unor uzine și în fața Universității din Cluj.

A urmat, în 1988, „scrisoarea din 23 august", un adevărat program politic pe care autoarea îl consideră valabil și azi. I se cere aici „Președintelui Consiliului de Stat", în termeni aproape ultimativi, fie să renunțe la dictatura personală, fie să procedeze la introducerea unor reforme radicale, pentru că „guvernarea" lui Ceaușescu a însemnat cel mai mare eșec din istoria modernă a României : „Sînteți răspunzător, îl acuză Doina Cornea pe Ceaușescu, în fața întregii țări, de secătuirea spirituală a indivizilor, de pustiirea inteligenței, de înăbușirea responsabilității individuale, a creativității și a inventivității cu care poporul nostru a fost dotat. [...] Dar sînteți răspunzător și de debilitarea fizică a milioane de oameni, datorită privațiunilor la care sînt constrînși : de hrană, de căldură, de medicamente. [...] Mai sînteți răspunzător de dărîmarea unor biserici — monumente istorice de prestigiu, de falsificarea și distrugerea trecutului nostru, iar recent — de distrugerea satelor și tradiției noastre rurale. Mai demult, domnitorii noștri ridicau cîte o biserică după izbînzile lor, poate chiar și după înfrîngeri, iar Dvs. le distrugeți". Același lucru în scrisorile din primăvara și din toamna anului 1989 (**„1989. Din primăvară pînă în toamnă")**, cu sentimentul că scadența se apropie : „Atîta vreme cît sînteți în viață, iar poporul este cotropit de armata Dvs. de securiști, aveți putința să prezentați cetățenilor o imagine contrafăcută a realității — în care, oricum, nimeni nu crede. Puteți fi însă sigur că istoria nu iartă. Cînd nu veți mai avea puteri asupra ei, ea vă va judeca după faptele Dvs."

Pentru că volumul apărut recent la Editura „Humanitas" cuprinde și textele politice ale Doinei Cornea, de după căderea regimului Ceaușescu, este imposibil să nu faci o comparație între destinul acestei disidente înainte și după 1989. Căci situația ei(și în general a mai tuturor disidenților români) e fără termen de comparație în celelalte țări ale „fostului lagăr socialist". Ceea ce sare în ochi e că în timp ce înainte de sfîrșitul anului 1989 Puterea a ridicat în jurul Doinei Cornea un zid al tăcerii (sprijinit pe convingerea primitivă că ceea ce nu e numit prin cuvînt nici nu există în realitate), după 1989 acest zid a fost înlocuit de noroiul invectivelor, al minciunii și al calomniei. Ura tăcută sau ura fizică de dinainte de 1989 a făcut loc limbajului asurzitor al urii zgomotoase și cele mai abominabile calomnii au fost mediatizate împotriva Doinei Cornea, după ce aceasta s-a despărțit de politica noii Puteri, pentru a se reîntoarce în opoziție.

Pe de altă parte e de verificat cîte din exigențele formulate de Doina Cornea în anii dictaturii comuniste și apoi de revoluționarii din decembrie au fost instrumentate după 1989. Răspunsul îl dă chiar Doina Cornea într-un raport despre **„Drepturile omului în România"**, destinat Consiliului Europei sau într-o scrisoare deschisă adresată d-lui Ion Iliescu, în 12 iulie 1990 : „Domnule Iliescu. De la proiectul inițial de democratizare exprimat în proclamația din 22 decembrie (libertatea mijloacelor de informare, separarea puterilor, pluralismul politic, proprietatea privată etc.) nu ați făcut decît să reinstaurați : — Intoleranța față de orice formă de opoziție [...] / — Boicotarea sistematică a presei cu adevărat independente [...] / — Împiedicarea campaniei electorale și a alegerilor, dînd o lovitură de grație principiului democratic de pluralism politic ; / — Războiul împotriva elitei intelectuale. [...] / — Refuzul dialogului, ori de cîte ori ați fost solicitat (Tîrgu-Mureș, Piața Universității, Alianța de la Timișoara) ; / Menținerea neschimbată a fostei procuraturi, colaboraționistă cu fosta Securitate ; repunerea în aceleași funcții a fostei Securități, rebotezată „serviciul de Informații". Am constatat că funcția acestui serviciu este de a supraveghea populația, comunicațiile telefonice, corespondența ; / — De cîtva timp nu faceți decît să inventați noi organisme de represiune : unități militare speciale [...] ; noi forme de jandarmerie pentru menținerea ordinii etc. Bănuiesc că sînt recrutate tot din tinerele elemente ale bătrînei Securități. / De ce vă este teamă, Domnule Iliescu ?"

Poate că mărturiile altor disidenți români (de la Mihai Botez la Ion Vianu și de la Paul Goma sau Dorin Tudoran, pînă la Dan Deșliu și Mircea Dinescu) sînt mai literare în expresivitatea lor, mai analitice și chiar mai profunde. Nici una dintre ele nu întrece însă în tenacitate, în dezinteresare și în consecvență mărturiile Doinei Cornea. Pledoariile ei au ceva clasic prin simplitate și o categorică fibră de eroism prin intransigența lor. De aceea, Doina Cornea poate fi considerată, fără nici o exagerare, o adevărată Doamnă de oțel a disidenței politice din România.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune
sau despre manipularea informației (II)

În zilele ultimei mineriade, un ziarist care nu este un oarecare la „Adevărul" (apropo, oare ziarele noastre vor rămîne pentru totdeauna cu aceste nume colectiviste ?) scria, cu clăbuci la peniță, un articol ce se voia fulminant, un articol la adresa regelui și intenției acestuia de a intra, fraudulos vezi doamne, în țară. Știrea va fi dezmințită, după un număr de ore, de însuși șeful SRI-ului.

Pe mine, aici, mă interesează mai puțin să constat că dezmințirea a avut o circulație mai restrînsă decît „zvonul" mincinos, fie și pentru motivul că cine oare se apucă să colporteze și să răspîndească zelos „dezmințiri" !? Important pentru mine este să constat, cu onestitate, că cel puțin într-un prim moment mă va fi influențat neplăcut „știrea" domnului Andon, parcă (evident, știrea ca atare, nu și comentariile sale belicos-oligofrene). Îl văzusem pe rege, e adevărat, într-un interviu mai vechi ; calmul și seninătatea acestuia (asemănătoare cu ale lui Eugen Ionesco) m-au impresionat puternic, cu atît mai mult cu cît par a fi ale unui om care, deși lovit de soartă, nu e, iată, în stare să poarte ranchiună nimănui ; un calm și o seninătate ce par de o cu totul altă esență decît o anume liniște care se sparge la gogoașa celui mai firav afront, lăsînd loc pumnului autoritar în tăblia mesei. Și totuși, aflînd „știrea" domnului Andon am început să am dubii serioase.

În aceleași zile, în legătură cu o anume camionetă rechiziționată de mineri, TVRunica afirmă că P.M. Băcanu ar nega cum că mijlocul de transport cu pricina aparține ziarului „România Liberă". Oricît îl admir pe ziaristul independent pentru curajul și încăpățînarea sa, impresia pe care mi-o face știrea e groaznică. Ar fi o mare eroare să negi un lucru de domeniul evidenței și, într-adevăr, a doua zi televiziunea retractează : PMB nu a afirmat așa ceva.

Tot televiziunea ne povestește despre un Marian Munteanu costumat în miner, idee de operetă care, pe de o parte, pune sub semnul întrebării însuși echilibrul persoanei, iar pe de alta leagă din nou venirea minerilor de o personalitate a „Alianței Civice". A doua zi ni se spune însă că, vai, nu fusese vorba decît de o cască ceea ce, să recunoaștem, schimbă cu totul datele problemei. În definitiv, cum ai putea refuza ca niște mineri să-ți pună pe cap o cască, gest care înseamnă în primul rînd un fel de recunoaștere a greșelilor lor trecute ?

De-acum sînt în situația de a-i cere iertare în gînd și lui M. Munteanu și mai ales de a-ncepe să mă gîndesc că ceva nu e-n regulă, cu atît mai mult cu cît mai mulți oameni de bine, în frunte cu președintele țării, mai pe ocolite, ba unii chiar direct, acuză „Alianța Civică", nici nu se înțelege exact pentru ce anume dar, oricum, ceva în legătură cu venirea minerilor. Nu e nevoie de reveniri cîtă vreme acuzația a fost suficient de vagă.

Adevărul e că informația neutră, „știrea zero" este o imposibilitate. Teoretic, ea nu poate să fie cu totul curățată de rămășițe afective aparținînd celui care-o prezintă, nici de oarecari rudimente dirijiste de interpretare ori de trimiterile la context. Și nici măcar nu e necesar, căci a informa nu ar trebui să însemne pur și simplu a reda niște știri lipsite de suportul lor contextual, a informa înseamnă **a da telespectatorilor (cititorilor) mijloacele pentru înțelegerea cît mai exactă a unei probleme (eveniment) date, oricare ar fi natura acesteia** (politică, economică, culturală), pentru ca în final ei **să poată emite o opinie în cunoștință de cauză asupra subiectului respectiv.** A informa nu se poate reduce la simpla înșiruire de știri căci în lipsa cadrului (conceptual, istoric, etc.) orice știre pretins obiectivă rămîne, dacă vreți, la simplul stadiu de... zvon Și, ca să dăm un exemplu limită, aproape grotesc, pentru marea majoritate a cetățenilor acestei țări trecerea României la „piața liberă" este un simplu zvon : „se aude" (se pare) că va fi așa, dar în definitiv nu e nimic sigur și mai ales nu se știe nici CÎND, nici CUM, nici măcar nu se știe ca lumea DE CE !

Evident, din momentul în care admiți inevitabilitatea (ba chiar nevoia imperioasă) de a lărgi spațiul informării dincolo de cadrul rigid al știrilor minimale, posibilitatea erorilor crește și crește și responsabilitatea, dar nu în așa măsură încît bunul-simț și deontologia profesională (care exclude, ar trebui să excludă din capul locului **partizanatul**) să nu asigure o protecție suficientă.

De acord, se poate chiar greși, să zicem fără intenție. Dar să vedem ce înseamnă dezmințire sau, și mai important încă, să vedem care e raportul real dintre o știre (falsă) și dezmințirea ei, adică recunoașterea faptului că a fost falsă.

Mai întîi că, în românește, cuvîntul „dezmințire" spune de fapt cu mult mai mult decît ceea ce se întîmplă în realitate, căci el înseamnă dez-mințire, adică încetarea minciunii, adică a recunoaște că anterior ai mințit. Ori, în realitate dezmințirea se reduce în cel mai bun caz la un fel de autocritică formală, de circumstanță, bazată pe ideea că, ce să facem tovarăși, se mai poate să și greșim.

Apoi, și acesta este faptul de o importanță extremă, **impactul inițial produs de șirea falsă nu e cu necesitate anulat de eventuala dezmințire** și asta nu numai pentru că mulți dintre cei care au recepționat-o în primul moment s-ar putea să lipsească în cel de-al doilea, ci pur și simplu pentru că : a) e posibil ca impactul să fi fost mult prea puternic pentru a mai fi anulat eficient, persistînd sechele în subconștient ; b) s-ar putea ca mulți să nu aibă încredere tocmai în retractare, mai ales atunci cînd aceasta e făcută cu zîmbre și schimonoseli.

Buni specialiști în manipularea informației, oamenii noștri de bine de la TVRunica sau din alte părți știu acest adevăr simplu : ceva, ceva, tot rămîne, de fiecare dată, oricît de gogonată ar fi minciuna.

Mihail Oprea

dan laurenţiu

Parfumul sîngelui tău

Așa e trupul iubitei
pe care o visez
mut e telefonul
la urechea mea
dești îl privesc
cu ochiul holbat încă

din noaptea trecută
în acea noapte
eu te-am iubit
venise în vizită îngerul meu

el avea chipul și asemănarea
ta
el arăta ca iadul
plin de răni ele erau
urmele sărutărilor mele

așa este astăzi gura mea roșie
ca floarea paradisului
ea păstrează parfumul
sîngelui tău

Așa începe această lume

Mîine va începe o zi nouă
dar eu sînt în ziua
de ieri
eu locuiesc în altă cameră

mă duc undeva
de unde nu
mă poate întoarce nimeni
eu mă duc acolo

unde ea mă așteaptă
cu buzele fardate
cu gura absolut roșie
la femeia care abia a sfîșiat un poet

și se culcă liniștită
lîngă amantul său
și alăptează la sîn
pe copilul nimănui

acest copil al său este șarpele
vei spune tu ipocrit cititor
dar eu știu că sînt
tatăl său

și asta mă doare
mă doare conștiința de a fi tată
la bătrînețe,
Dumnezeu este un tată bătrîn
al acestei lumi

La picioarele tale

Vreau să stau culcat la picioarele tale
să-ți citesc poezii
pe care încă
nu le-am scris pe trupul tău

tu să privești cu îngăduință
acest scrib care scrie
în limba lui necunoscută
poeme de amor pe tălpile albastre

aceste poeme aș dori
să-ți apere tălpile
de asprimea drumului
aș vrea ca drumul tău

să nu aibă sfîrșit
el s-a construit sub puterea
unui astru care depășește
viața noastră cotidiană

la fiecare pas răsare un
zeu care ne depășește
dar noi uităm uneori
să i dăm bun venit în olimp.

Cîinele de vînătoare

Te-am urmărit ca un cîine
de vînătoare
prin păduri și coclauri
ca să te ajute
și să te aducă la picioarele stăpînului său

acum stau eu îmbătrînit cu botul pe labe
și tu mă pindești
ca un animal din întunericul
acestei vieți

care se duce
din ce în ce mai repede
acum mă vînezi tu pe mine
eu abia îmi mai trag sufletul

și tu stai la pîndă
cu o gură îndrăgostită de sîngele meu
eu cred că în curînd
mă vei sfîșia
de la tine
mi-aș dori sfîrșitul

Diamantul

Despre tine cînd dormi
se poate vorbi ca despre acea scoică

bolnavă de bucuria
că va naște o perlă

cînd te vei trezi în razele
soarelui și vei pleca la drum
îmi vei pune un diamant pe deget
acel diamant va purta numele tău

cu el îți voi lumina drumul
prin pădure tu vei cădea fericită
în somn acolo unde pe inelul tău
strălucește chipul fiului fără de moarte

Despre trupul tău adormit

Despre felul în care dormi tu pe burtă
între doi îngeri
nu voi spune nimic
acești îngeri care te însoțesc

nu au nici privirea
nici degetul trădător al lui Iuda
despre trupul tău respirînd
în somnul universului

cu pielea albă
ca paginile din aripile
acelei respirații care este a mea
ca paginile din opera mea
pe care o scriu acum

Stelele

Voi încerca să înfloresc
primăvara eu sînt un copac
care trece pe drumurile toamnei
voi încerca să înfloresc primăvara

și aceasta va veni odată
cu tine
voi încerca să înfloresc
primăvara

vor cădea florile din stele
primăvara voi cădea
în genunchi
la un pom înflorit

primăvara va cădea
la picioarele tale

eu vreau să-ți dedic
încă ceva
eu vreau să-ți dedic
ultimele zile ale vieții mele

aceasta se va întîmpla
dincolo de puterea mea
de cunoaștere
aceasta se va întîmpla în paradis
eu iadul nu prefer
vei răspunde vreau să
rămîi mai strălucitoare
decît steaua mea călătoare

Somnul cuvintelor pe trupul tău albastru

Bucuria de a începe o zi
fără prihană
petele albastre de cuvinte
îți acoperă pielea mătăsoasă

respiri din ce în ce mai
înfrigurată în patul tău alb
de parcă ar veni iarna
ochii tăi întreabă

a cui e vocea din nouri
eu voi răspunde
nu e vocea mea
ea este a celui nevăzut

bucuria de a începe un poem
de parcă te-ai naște acum
în pragul zilei adorind
nu pe cine ți-a intrat pe ușă în somnul tău

ci pe aceea care ți-a fost
promisă așa vorbeam și se scuturau
cuvintele albastre pe pielea ta mătăsoasă
cînd te trezeai și anunțai sfîrșitul lumii

Anamnesis

Aș vrea să mă descurc
într-un text pe care
l-am uitat
aș vrea să-mi aduc aminte de tine

o pagină pe care am părăsit-o
ca pe un nor care trece pe cer
pielea ideală a acestui trup
albastru aș vrea să mi-o aduc aminte

așa trebuie să-și sfîrșească
zilele bătrînul poet
visînd la ceva
despre care nu-și aduce aminte

Memoriile unui maquisard

Se poate spune că biblioteca literaturii concentraționare este de acum formată : volume care constituie, fiecare în sine, un dosar de acuzare capabil să trimită în fața instanței cel puțin cît va zeci de călăi sadea sub acuzația de crimă de genocid. În absența unui proces oficial care să-i întemnițeze pe acești criminali, aflați actualmente încă în viață și plimbîndu-se printre noi, cărțile în chestiune capătă, poate în primul rînd, această valoare de piese probatorii penale. Aspectul documentaristic este dat de aceea că aceste cărți, ieșite din bezna sertarelor ori „întoarse" din exil în țara de origine, umplu un gol uriaș, întins pe parcursul a patru decenii și egalînd întreg intervalul regimului comunist — un gol de factură istorică înainte de toate, dar incumbînd totodată o gravă carență de ordin moral, social și uman. Multe lucruri n-au fost spuse în tot acest interval, creîndu-se impresia — cel puțin pentru un anumit tip de oameni — că ele nici n-au existat. O porțiune a istoriei noastre naționale a fost pur și simplu eludată și înlocuită cu o formă prefabricată, artificială și falsă. Tot ce s-a întîmplat de prin 1945 încoace a fost sistematic trecut sub o tăcere fie încăpățînată, fie înfricoșată. Nu s-a vorbit nimic despre temnițele comuniste, calchiate după model sovietic, despre lagărele de muncă forțată — în realitate lagăre de exterminare — împrăștiate pe tot teritoriul național, în Deltă sau în Dobrogea la fel ca și în minele de plumb din Maramureș. Ascunsă a fost și „reeducarea" de la Pitești, dar poate că cel mai bine ascuns a fost un fenomen care poate constitui un motiv de mîndrie națională, capabil să contrazică „doctrina" lașității ori „moliciunii" românilor : mișcarea de rezistență anticomunistă, întinsă într-o rețea construită după toate regulile militare și ale clandestinității, veritabil **maquis** românesc, minus sprijinul intens din exterior, de care a beneficiat cel francez. Mărturiile despre această realitate au început să iasă la iveală, să fie tipărite în paginile ziarelor ori ale revistelor („Memoria" deținînd primul loc) și, recent, o primă carte „în toată regula" vine să depună mărturie despre ceea ce a fost. **Intrarea în tunel**, de Radu Ciuceanu — volumul I dintr-un ciclu de cinci volume — descrie primii ani de existență a acestei Mișcări Naționale de Rezistență, care a luat ființă imediat după război (conform unei precizări, din chiar dispoziția Regelui Mihai I dată generalului Aldea — cel care apare în memoriile lui Ion Ioanid și la a cărui moarte în detenție asista acesta —, care a și fondat-o), pînă la arestarea autorului și a mai multor camarazi, în urma unei imprudențe, în toamna anului 1948. Volumul (apărut la Editura „Meridiane") are de fapt trei secțiuni, memorialul propriu-zis (**Memorii I — Intrarea în tunel**) fiind urmat de o amplă anexă de **note** (p. 321—416) explicative și cu caracter documentar, inclusiv interviuri referitoare la anumite puncte obscure, și precedată de **O prefață neobișnuită** (p. 3—114), scrisă de Octavian Roske, mai tînăr colaborator al lui Radu Ciuceanu și „complice" al acestuia în activitatea de opoziție camuflată desfășurată în condiții de conspirativitate, sub regimul Ceaușescu, în ultimii săi zece ani. De fapt, această prefață se constituie ea însăși într-un „microroman", avîndu-i ca protagoniști principali pe Radu Ciuceanu și Octavian Roske, iar ca „intrigă", acțiunea clandestină de demascare a politicii demolatoare (la propriu) inițiată și urmată cu încrîncenare de Ceaușescu ; denunțată, pe baza unei ample documentări și minuțioase redactări, prin intermediul „Europei libere", în 1981 și 1985 — în timp ce anexa formează un veritabil **dicționar** al perioadei anilor '50, garnisit din plin cu date, nume, cifre, adrese, referiri la evenimentele petrecute atunci, interne sau și internaționale. Memoriile lui Radu Ciuceanu sînt astfel solid „sprijinite" de două blocuri masive ce le completează fericit. **Prefața** ne furnizează portretul autorului **Memoriilor** : constatăm, citind-o, că activitatea de rezistență **activă armată**, din anii postbelici a fost continuată, mult după ieșirea din detenție, de către una, cum spuneam, clandestină, constînd în denunțarea paroxismului politicii comuniste în România, campania de demolări, urbane și rurale, declanșată de urmașul lui Gheorghiu-Dej, la începutul anilor '80 (**Condiția monumentului sub regimul comunist** și **Va supraviețui Bucureștiul pînă în 1984 ?**).

Memoriile lui Radu Ciuceanu se referă la activitatea rețelei de rezistență armată din sectorul Olteniei, cu sediul (cartierul general) la Craiova ; cooptat în Comitetul Militar, alături de generalii și coloneii din „vechea" armată regală, în curs de dezafectare sub ocupația sovietică (g-ralul Carlaont, col. Ștefan Hălălău, col. Petre Grigorescu, col. dr. Gh. Cărăușu — asasinat în mod misterios, acesta, s.a.), tînărul Ciuceanu participă la ședințele de stat major și, fiind cel mai mic în vîrstă, are printre alte sarcini „recunoașterea terenului", în vederea amplasării de noi baze de partizani în munți, și amenajării de platforme de aterizare (în așteptarea virtualelor desanturi anglo-americane) și a zonelor de parașutare a ajutoarelor în armament și muniție, ca și verificarea la fața locului (ca alpinist încercat ce era) a regiunilor desemnate drept viitoare puncte strategice dintr-un întreg lanț de rezistență în cadrul unui viitor război antisovietic cu sprijin occidental. De la dezvăluirea regulilor acțiunii armate conspirative, a planurilor de perspectivă și a variant lor preconizate în vederea eliberării țării și pînă la escaladările montane ori activitatea de „curier" în tre comandanții diverselor grupări de „maquisarzi", autorul ridică vălul de pe o fațetă a realităților anilor '45—'48 (dar care a continuat pînă prin 1960), ce sintetiza revolta surdă, înăbușită de frică dar crîncenă, a întregii populații. Mișcarea Națională de Rezistență era o vastă organizație cu ramificații pe întreg teritoriul național ; oamenii care o constituiau își riscau viața și o știau, după cum știau despre slaba dotare și nesiguranța perspectivelor de reușită ale acestei rezistențe. Ancheta la care este supus, odată căzut în mîinile Securității proaspăt înființate (în toamna lui 1948), dovedește din plin varietatea firii umane, mergînd de la eroismul absolut ce conduce la acceptarea mutilării ca urmare a refuzului de-a trăda și pînă la cedarea, mai devreme sau mai tîrziu, sub presiunea torționarilor, după cum nu ocolește nici pericolul reprezentat de firile romantice și exaltate, total nerealiste, cu desăvîrșire neavenite într-o asemenea „profesie".

Deși sînt scrise într-un stil sobru, reticent, aproape „documentaristic", științific, memoriile lui Radu Ciuceanu nu sînt lipsite de un anume „suspense", și de o notă de culoare în care transpare specificul epocii, îndeosebi prin intermediul amănuntului revela-

Nicolae Baltă

Continuare în pag. a 14-a

Abnegația lecturii

Eruditul și devotatul editor al lui Eminescu s-a aplecat asupra literaturii „în curs" cu o tenacitate inegalabilă, începînd încă de prin 1923. De la Biblioteca Academiei, unde osteneşte benedictin asupra manuscriselor eminesciene, el coboară în cetate şi se angajează, cu o regularitate metronomică şi cu o rîvnă de performer, în trepidațiile cursului curent al literaturii.

În cele ce urmează, dată fiind vastitatea materiei (dar şi din alte motive, care se vor vedea), mă voi referi numai la o parte din „registratura" criticului foiletonist, anume la aceea exercitată odată cu anul 1940, în paginile ziarului **Acțiunea**, apoi, după, 1944, continuînd în alte publicații. Lesne de înțeles, „mențiunile" din **Acțiunea** au fost scrise într-o perioadă istorică întunecată. Cu atît mai luminoasă, prin contrast, ne apare poziția criticului care n-a abdicat, nici o clipă, de la convingerile sale democratice, cu cît reflexele propriei umanități se întind pe întreaga arie a literaturii. Specifice atitudinii sale — potrivit concluziilor aproape unanime — sunt delicatețea, rafinamentul surîzător, ținuta ceremonioasă, protocolară, acribia. De reținut numai că „legăturile de afecție" nu-s de domeniul slăbiciunilor sentimentale, ci țin mai ales de **caracter.** Pe începători îi ajută „să destrame de timpuriu crisalida anonimatului", pe autorii consacrați îi prețuieşte din pasiunea pentru literatură. Fundamental, critica perpessiciană se sprijină pe descrierea simpatetică, fără să ignore inițiativa axiologică în expresia ei uşor binevoitoare. Într-o declarație de principii, criticul pune accentul pe obiectivitate, în sensul distribuirii atenției în mod egal, către toate scrierile literare, încît imaginea generală a vieții literare de la un moment dat să apară cît mai exactă cu putință. Şi totuşi subiectivitatea nu este expulzată, mai ales de către un critic care, de la bun început, se pune sub steagul impresionismului, în accepția superioară a cuvîntului. Adeziunile predomină în critica lui Perpessicius, ele fac „tonul" de fond al cronicilor sale literare, aşa că e de preferat să-i vedem, acum, şi cealaltă „față", mai ascunsă şi mai puțin pusă în evidență de către exegeți. E drept că în ultima vreme accentul cade tot mai mult pe relevarea insatisfacțiilor sale, probabil ca un gest de contracarare. Aşadar, **Titu Maiorescu şi posteritatea lui critică,** de E. Lovinescu „nu e lipsită de anume injustiții"; preocupările morale şi pedagogice „au vătămat atîtea dintre lucrările părintelui Agîrbiceanu"; poezia lui Aron Cotruş e pîndită de „pericolul retorismului"; „Cel mai copios dintre cicluri: **Cîntecele mele** (dintr-un volum al lui Adrian Dumitru — Şoimu, n.m., C.T.) este, din nefericire, şi cel mai puțin realizat. Sunt, de bună seamă, cîteva intenții şi cîteva gînduri subtile, dar forma, nu o dată neglijentă şi de fel personală, în care le toarnă, nu e din acelea care favorizează poezia de dragoste"; „Fără să fie un scris prea neglijent, stilul acestui roman suferă de o pronunțată lipsă de culoare, e mult prea neted, prea impersonal. Dar mai ales se cuvine regretat caracterul oarecum didactic, de ghid elementar, pe care părintele Damian Stănoiu le-a dat romanului său" etc. G. Călinescu avea dreptate să semnaleze, sub aparenta indulgență, „retractări disimulate", „remarci anihilante, semne de îndoială".

Se înțelege, numărul scriitorilor comentați este foarte mare: de la valori ca Sadoveanu, Iorga, E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Al. Philippide, la debutanți şi autori uitați ca Ion Dragomir, Madeleine Andronescu, Ana Luca, Ion Bălan, Elena Mătasă, Ştefan Cîrstoiu. Cele mai calde cuvinte, acum (cu un an-doi în urmă, ele erau adresate lui Rebreanu, pornind de la romanele **Gorila** şi **Amindoi**), le găseşte în legătură cu opera lui Sadoveanu, dar nu sunt scăpate din vedere nici edițiile şi reeditările operelor unor scriitori ca Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Codru-Drăguşanu, Ion Heliade Rădulescu, Ion Ghica, Nicolae Filimon, I.L. Caragiale. Mentorul junimist, Maiorescu, îi reține masiv atenția prin scrierile lui E. Lovinescu dedicate acestuia; asemenea, Eminescu e un subiect recurent.

Între 16 decembrie 1944 şi 7 iulie 1947, Perpessicius îşi publică mențiunile critice, cu aceeaşi hărnicie, în **Ardealul, Universul literar** (de sub conducerea lui Al. Ciorănescu), **Lumea** (G. Călinescu) şi **Jurnalul de dimineață** (Tudor Teodorescu-Branişte). Profesiunea de credință, exprimată în **Între for şi turn de fildeş** şi în **Critica ceasului de față,** se află în continuitatea aceleia din articolul **În tinda unei registraturi** (1923) şi ilustrează o conştiință de o admirabilă consecvență. Criticul se întoarce, după o scurtă întrerupere, forțată, la „dulcele şi familiarul supliciu, al foiletonului". Şi acum îşi propune şi realizează aceeaşi largă deschidere şi comprehensiune („A îmbrățişa cît mai mult şi a năzui la înțelegerea a cît mai multe şi variate moduri de expresie literară"), acelaşi nobil efort de obiectivitate. De semnalat o constantă a criticii noastre, pe linia, oarecum divergentă, Maiorescu — Gherea — Ibrăileanu — Lovinescu, şi anume **militantismul**; Perpessicius, alături de ceilalți critici ai generației sale, a treia postmaioresciană, îşi asumă imperativul libertății, cu o singură constrîngere: aceea impusă de cerințele artei. Deci, nu turnul de fildeş, ci forul, descinderea în Agora reprezintă idealul acestei critici: „Eclectic, din predestinare şi necesitate, nu vom interveni în dezbaterea ce se poartă de cîtva timp pe tema turnului de fildeş şi cu atît mai puțin vom distinge cărțile sup. judecății noastre, după cum reflectă o inspirație forensă sau dimpotrivă una eburnee. Parafrazînd oarecum dictonul lui Terențiu, am putea spune: scriitor sunt şi nimic din ceea ce este frumos nu-mi este indiferent. Desigur, prefacerile sociale ce se vestesc vor imprima şi literaturii noi caractere, pe cari nu vom pregeta să le punem în lumină şi să le aplaudăm, după împrejurări. Oricît de lăudabile însă, intențiile nu ajung în materie de literatură. Niciodată subiectul n-a suplinit lipsa de inspirație şi niciodată constrîngerea — afară de aceea impusă de canoanele artei — nu a încălzit tiparele inspirației". Şi iată cuvintele lui Musset, pe care el însuşi le ia drept **memento**: „Desigur, libertatea dă naştere destrăbălării; însă destrăbălarea valorează mai mult decît servilismul, decît slugărnicia literară". Să înțelegem aceste cuvinte aşa cum se cuvine şi să luăm seama, iarăşi, că Perpessicius nu se împacă nici în ruptul capului cu poziția înregistratorului nepăsător la valoare sau benevolent prin program.

Avînd state vechi de serviciu, criticul este, şi aşa trebuie să rămînă, un practician. Ceea ce nu înseamnă a renunța la înțelegerea profundă şi riguroasă a faptului literar şi nu numai literar. Există, vrînd-nevrînd, o armătură pe care se susține solid activitatea „recenzorială". Şi aceasta implică o mare responsabilitate, de natură artistică şi cu răsfrîngeri sociologice. Să luăm şi noi aminte: „Lectura unei cărți şi, după aceea, răsfrîngerea el în oglinda unei conştiințe, actul critic cu un cuvînt, se desfăşoară după un ritual, la care participă, în măsuri diferite, cetitorul, autorul şi criticul însuşi". Ca şi Maiorescu, marele înaintaş, Perpessicius afirmă ritos scopul concret-practic al acțiunii critice: acela de a servi publicul, de a-l educa, dar fără a cădea în simplismul pedagogic: „O atare concepție pedagogică n-a figurat niciodată nici între credințele, necum între gusturile noastre. În locul constrîngerii, am recomandat persuasiunea, în locul sentințelor capitale — circumstanțele atenuante, în locul normativului şi cenzurei — deplina autonomie de gîndire şi reacție. În veacul tuturor libertăților, ce n-au exclus agresiunile şi poate tocmai de aceea, am fost necurmat pentru dezrobirea şerbilor". În fine, merită a fi reținută părerea, foarte actuală, despre tehnica în critică, adică despre necesitatea rigorii, dimpreună cu deschiderea spontană, în funcție de gust şi de particularitățile obiectului supus interpretării: „Ca orice lucrare a spiritului, şi critica cunoaşte o tehnică, tradițională, dublată de una instinctivă, individuală şi chiar instantanee". Ni se luminează acum mai bine „chipul" impresionismului perpessician, în fond al impresionismului major.

Considerentele de față despre misiunea criticii se confirmă, concret, şi în foiletoanele critice din această etapă. Cu **Orașul pierdut** de Mihai Beniuc şi **Ora fantastică** de Dimitrie Stelaru, laboriosul cronicar literar continuă să examineze „coarda protestatară" a liricii noastre de atunci, provenită, mai ales, observă el, din spațiul transilvan. Tot poezie militantă va scrie şi Mihail Cruceanu (în **Lauda vieții**), dar mult prea timidă, după opinia criticului. „Spirit patent neconformist" este Geo Bogza, de data aceasta (**Cîntece de revoltă, de dragoste şi de moarte**) „deviat" în litanie obsesivă; în schimb, Eugen Jebeleanu îşi amplifică vibrația patetică şi dispoziția incendiară cu poemul **Ceea ce nu se uită.** Răzvrătiți, într-un alt registru, sunt şi poeții noştri suprarealişti din această perioadă. Se remarcă la Gellu Naum (**Culoarul somnului**) şi Virgil Teodorescu (**Blănurile oceanelor**) o pendulare aproape stranie între zonele mai tăinuite şi popasurile în cetate, pînă la revolta pe baricade: „Ca şi confrații lor din Apus, suprarealiştii noştri preferă turnului de fildeş, arena publică şi în locul alchimiei, savantă în dozajul imaginilor, cuvîntul nud şi virtuțile lui balistice". Proza, mai puțin viguroasă în respectivul moment, este reprezentată de Cezar Petrescu (**Adăpostul Sobolia, Războiul lui Ion Săracu**), Ionel Teodoreanu (**Hai diridam, Masa umbrelor, La porțile nopții**), Felix Aderca (**Revolte**), Lucia Demetrius (**Album de familie**), Sergiu Dan (**Unde începe noaptea**), Ticu Archip (**Soarele negru**). Cronicarul se pronunță conştiincios despre toate acestea, însă fără să găsească semne ale valorii îndubitabile. O asemenea şansă i-o oferă, în schimb, eseistica, critica şi istoria literară. **Istoria literaturii române moderne** de Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu, precum şi **Istoria literaturii române. Compendiu** de G. Călinescu îi dau mare satisfacție prin „înalta ținută ştiințifică" şi prin „spectacolul instructiv şi impresionant". Şerban Cioculescu mai revine în comentariile perpessiciene cu monografia **Dimitrie Anghel** („o lucrare sistematic arhitecturală") şi cu **Introducere în poezia lui Tudor Arghezi,** studiu „gîndit ca un omagiu şi realizat cu toată diligența şi priceperea". Cu **Portrete şi controverse,** Petre Pandrea intra, intolerant şi agresiv, în „garda" criticii noastre, „pe cît de bine înarmat, tot atît şi de combativ". Încă o dată, să nu uităm: ne aflăm într-o foarte grea etapă istorică, „de tranziție", şi literatura nu dezertase în cîştigul politicii! Exclusiv al politicii!

În celelalte mențiuni, Perpessicius adastă „cu vegheată emoție", cu plăcere şi luciditate, asupra producțiilor literare, mențiuni publicate în **Jurnalul de dimineață,** acoperind o bună parte din anii 1946 — 1947. De semnalat: **Fantezii răsăritene** şi **Calcidoscop** de Mihail Sadoveanu, **Manual de morală practică** de Tudor Arghezi şi **Stanțe burgheze** de George Bacovia. Criticul gloseazǎ despre „tăcerea" sadoveniană (ca orice mister, ea cere o inițiere, nu se relevează oricui: „Ca şi statua legendarului Memnon, tăcerea asta pietrificată glăsuieşte ori de cîte ori razele soarelui îi atinge creştetul"); se entuziasmează de „podoabele artei" cuprinse în **Fantazii,** de „tabletele" argheziene (asemănate cu miracolul inepuizabilei seve care dă, în fiecare zi, o altă rază); distinge **ironia** „de mare clasă" a lui Bacovia: „Discreția era unul din elementele ironiei bacoviene şi astăzi ea a pus stăpînire pe toate mijloacele de expresie ale poetului. E ca şi cum pe fiecare coardă s-ar fi aplicat o surdină şi sunetul se cere mai curînd ghicit [...] Ironie şi extract de pamflet, dezgust şi mizantropie, **Stanțe burgheze** acuză caracterul criptic al poeziei d-lui Bacovia, în descifrarea căreia comentatorii vor trebui să facă operă de scafandri şi de mineri".

Geta Caragiu

Tot în acest timp, atît de tulbure, Perpessicius recitește scriitori străini şi români, precum Turgheniev, John Steinbeck, Oscar Wilde, Alexei Tolstoi, Vasile Alecsandri, Emil Isac, Ilarie Voronca, dovedind mereu aceeaşi înaltă receptivitate. Harnicul cronicar ducea stindardul mai departe, în aceste vremuri agitate, aproape fabuloase în fierberea lor. E. Lovinescu nu mai era, Pompiliu Constantinescu se stinge prematur (10 mai 1946), G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu slăbiseră „pasul" foiletonistic, din diverse pricini: orientarea spre publicistica de altă factură, tribulațiile politice, sarcini universitare, conducerea unor publicații, definitivarea şi editarea de cărți — în tot cazul, mai puțină cronică literară. Numai Perpessicius continuă să mențină acelaşi ritm de mai înainte, adică dinamic. El este „registratorul" principal al literaturii din această perioadă, să-i spunem încă o dată, foarte zbuciumată, totuşi, cum se vede, destul de productivă în materie literară şi atît de puțin cunoscută astăzi; de la editorul martir al OPEREI lui Eminescu (editase trei volume pînă în 1944) putem să ne facem cea mai corectă idee despre mişcarea editorială a timpului. La **Revista Fundațiilor Regale** scrie, tot acum, despre tălmăcirile din Jean Moréas, din Heinrich Heine, din lirica maghiară. Articolele cu caracter bilanțier vin să întregească imaginea literară a acestor ani, aşa cum ni se comunică ea, de bună seamă, prin lectura perpessiciană. Bunăoară, în **Două semestre de poezie** (I în ianuarie 1946 şi II în februarie 1946) criticul caracterizează în ansamblu momentul literar (poezia) 1945, deşi, recunoaşte el, îi lipseşte perspectiva, fiind „prea aproape de craterul, ce n-a sfîrşit de tot să fumege, al vulcanului", încă în „conul de umbră în care ne-a învăluit prelungita eclipsă solară" — războiul. Şi totuşi desluşeşte bine cum „schimbările politice" care au urmat n-au putut decît să aducă, odată cu ele, „expropierea turnului de fildeş şi înrolarea sub steagurile poeziei militante". Din furtuna conflagrației mondiale s-au ivit cîteva „voci", impunîndu-i-se criticului mai ales cele ale lui Emil Giurgiuca şi Mihai Beniuc. În general vorbind, alături de „lotul" suprarealiştilor se afirmă „poezia în care se oglindeşte istoria ultimilor ani", deci poezia iconoclastă şi protestatară, cu reprezentanți ca Magda Isanos, Dumitru Corbea, Saşa Pană (**Pentru libertate**), Ştefan Roll (**Manifestație**), Sergiu Lezea, Ştefan Popescu, Eugen Jebeleanu (**Ceea ce nu se uită**), Geo Bogza, Mihail Cruceanu, al cărui volum, însă, **Lauda vieții**, „nu află nici fabulația îndestulătoare, nici mai ales tonul potrivit, energia şi deciziunea cerute", poetul fiind de formație simbolistă, deci mai predispus la evanescențe decît la patos revoluționar. Pe lîngă poezia socială şi militantă (impulsionată de autori ca Maiakovski, Utkin, Aragon, Eluard), Perpessicius găseşte şi alte orientări ale poeziei timpului, cum ar fi tradiționalismul fostului simbolist N. Davidescu (în **Cîntecul omului**), stilizările lui Eugen Crăciun, hermetismul lui Virgil Treboniu, „egotismul" („lirismul nu-i oare prin definiție egoist?" — se întreabă criticul; aşa este, dar de pe atunci începuse asaltul asupra „turnului de fildeş", asalt de lungă durată, adevărată canonadă), fantezismul şi nonconformismul lui Constant Tonegaru (în **Plantații**), Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu etc. Nu-i aşa că era, totuşi, un răstimp eroic, în poezie?

Tot în aceeaşi revistă (**Revista Fundațiilor Regale**), Perpessicius referă despre **Flăcări** de Radu Tudoran, **Zile de lagăr** de Zaharia Stancu, **Tapirul** de Cezar Petrescu, **Timpuri împlinite** de Dan Petraşincu, **Sfîrşit de veac în Bucureşti** de Ioan Marin Sadoveanu, **Oameni la pîndă** de Liviu Bratoloveanu etc. O inițiativă permanentă şi, de regulă, pornind de la ediții, o reprezintă comentarea scriitorilor de altădată. Aici, Macedonski (în trei „reprize"), Dobrogeanu — Gherea, Ovid Densuşianu („vizionar al latinității") în versiunea lui Basil Munteanu. Recunoaştem şi acum, în mai toate mențiunile sale, acelaşi protocol al lecturii, o consecvență în generozitate, care, repet, nu exclude rezistența în fața eşecurilor, cum e, de exemplu, cazul romanului **Poezia trupului** (oh, tranziția!) de C. Manolache: „excentricități stilistice", „patos pompieresc", „tendința exagerată de a scrie frumos"...

Suntem în anul de grație 1947, luna decembrie. Perpessicius nu mai publică, o vreme, foileton. Îşi va relua, mai tîrziu, rubrica de „mențiuni critice" şi va inaugura „lecturile intermitente", pentru a-şi împlini chemarea pînă la capăt.

Constantin Trandafir

Hor Papadat

Cronologie

Hortensia Bengescu s-a nsăcut la 8 decembrie 1876, în satul Ivești, din județul Galați. Fiică a generalului Dimitrie Bengescu. A învățat la Institutul de Domnișoare „Bolintineanu", din București (1887—1894). La vîrsta de douăzeci de ani s-a căsătorit cu magistratul Nicolae Papadat. A locuit, pe rînd, acolo unde îi impunea profesia soțului său, la : București, Buzău, Focșani, Turnu-Măgurele, Constanța, Galați și, din 1933, iarăși la București. În anii 1916—1917 a fost soră de caritate, voluntară, în cadrele Crucii Roșii, la Focșani. A încetat din viață la 5 martie 1955. În necrologul publicat atunci de Uniunea Scriitorilor, se spunea, între altele : „Prin opera sa, Hortensia Papadat-Bengescu a adus o masivă contribuție în cîmpul literaturii noastre ; a îmbogățit tabloul creațiilor realiste. Opera ei va rămîne în tezaurul literaturii noastre". Necrologul este semnat de douăzeci de scriitori, în frunte cu Mihail Sadoveanu.

Principalele scrieri ale acestei mari prozatoare au fost reeditate după 1955, în volume separate și în OPERE, care au cunoscut, ca și mai înainte, succese notorii în rîndul cititorilor.

Debutul publicistic (1913) și editorial (1918)

La încrucișarea unui drum abia atingîndu-și mîna, și a ei gust nebun de dînsul a te[illegible] și sufletului. Un dor, o dori[illegible] lor, uitarea. Și niciodată nu a[illegible] mult. Mai tîrziu, pe fruntea [illegible] Ispitei, - și fusese îmbrățișarea [illegible] sem trecînd.

Amintirea unei dorinți - v[illegible] întrupează - vis de amor, mai plinie.

Scriitoarea consideră deci că aceste prime apariții au fost „activități ziaristice". Continuă apoi mărturisirile: „Într-o zi am scos dintr-un sertar cîteva foi pe care fixasem o obsedantă **Viziune.** O aveam scrisă mai de mult, dar am trimis-o, cu întîrziere, revi[illegible] **„Viața românească"**, pe care o cite[illegible] cu serios interes. A apărut în numărul 1, din anul 1913, cu semnătura : Hortensia P.B. Această revistă a rămas pentru mine o academie, a rămas strîns legată de o viață nouă și superioară ; îi datorez exclusiv încorporarea mea în falanga prețuită a lumii literare. Am continuat apoi să public fragmente literare, în formă epistolară...". Și mărturisirile se termină cu aceste frumoase cuvinte : „Îmi iubesc cu pasiune **Arta** și o cred cea mai plăcută parte a vieții".

Debutul editorial este consemnat în luna decembrie 1918, cu volumul de proză **Ape adînci.** Dintre notațiile critice ale vremii menționăm concluziile

LOYS ȘI SUZON (1912)

Ada dela Xenopol, directoarea revistei **„Viitorul femeilor"**, i-a cere scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu date referitoare la începuturile sale publicistice. Într-o scrisoare datată 3 octombrie 1915, aceasta îi răspunde :

„Emoția literei imprimate o datoresc neuitatului actor Petre Liciu. Îl admirasem ca artist, dar nu știam cît este de mare această admirație, pînă nu a murit. Cînd scena și societatea au pierdut în el un element care a trăit în chip activ din ideal, cuprinsă de o puternică impresie am creionat cîteva rînduri, pe care le-am trimis unui cotidian francez, de la București. Cînd, a treia zi, desfăcînd jurnalul, am văzut articolul **Sur la mort de Pierre Licia,** am avut o scurtă emoție pe care nu o voi mai regăsi, cred, niciodată. Am continuat să scriu mici fragmente literare, pe care le iscăleam LOYS, și SUZON, alternativ, și am ieșit din anonimat cu o serie de foiletoane critice asupra operei dramatice a lui Henri Bataille. Aici se termină activitatea mea ziaristică".

Așadar, Hortensia Papadat-Bengescu a debutat în publicistică la vîrsta de treizeci și cinci de ani, articolul despre Liciu fiind în ziarul **„La Politique"**, din 10 aprilie 1912.

La Teatrul Na[illegible]

Al doilea volum al scriitoarei s-a numit **Bătrînul** — comedie socială în cinci acte. Piesa aceasta a fost prezentată pe scena Teatrului Național din București la 2 martie 1920, avînd ca interpreți principali pe : Agepsina Macri, Marioara Zimniceanu, N. Soreanu și R. Bulfinsky. O altă piesă, intitulată **Lulu**, a avut premiera, tot la Naționalul bucureștean, la 13 decembrie 1923. Camil Petrescu a scris atunci, despre **Bătrînul** : „Într-o zi, cînd această piesă se va relua, se va vedea că doamna Papadat-Bengescu nu este numai cea mai de seamă roman-

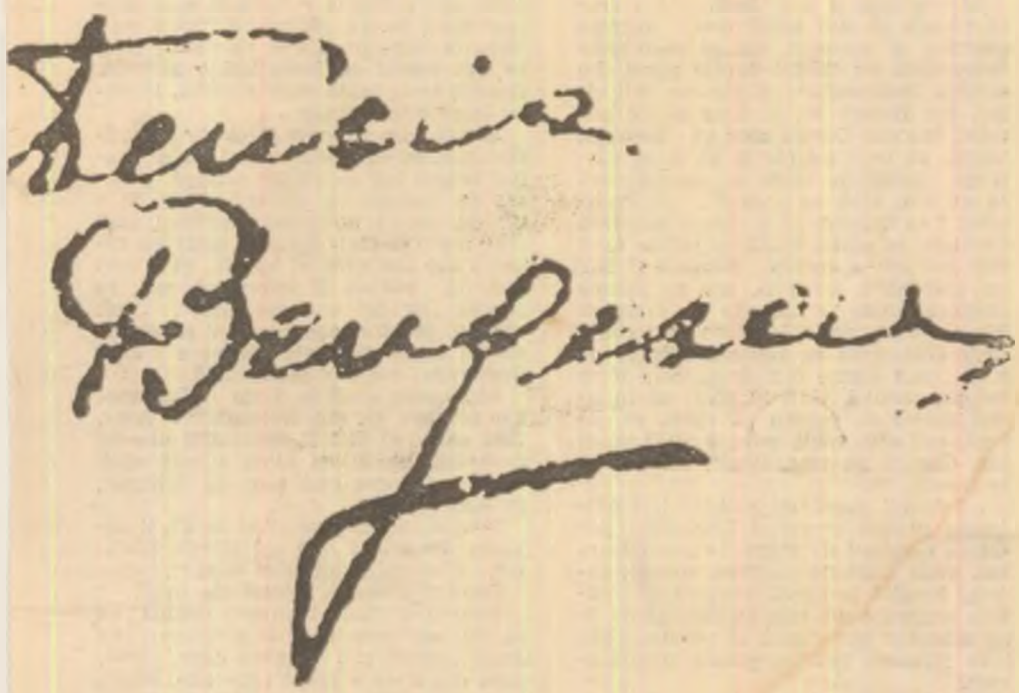

unul pe lîngă altul trecuse de
ănăsese arsă. Atît fusese, a
mi or ce dau viață și trupului
,— și apoi cu încetul deasupra
u să fie unul pentru altul mai
ilului, între bucle, zărise o
care în unde divine o va

ptate amară și sfîntă ce nu se
lce decît toate amorurile i a-

Hortensia P. B.

făcute de G. Ibrăileanu, în **„Insemnări literare“**, la 2 februarie 1919 : „Ca toți artiștii adevărați, Hortensia Papadat-Bengescu nu cruță pe nimeni și nu se cruță nici pe sine. Ea se împrumută, toată, operei sale cu un eroism literar care este unul din farmecele și ul din aspectele impunătoare ale **elor adînci“**.

A doua revistă de care se atașează apreciata scriitoare este **„Sburătorul“**, la care începe să colaboreze în luna aprilie 1919, cu proză (18 apariții în acel an). Și Eugen Lovinescu va afirma (în **Memorii**) despre aceste colaborări și despre prezența scriitoarei la Cercul **„Sburătorul“** : „Opt ani ședințele cele mai importante ale **„Sburătorului“** s-au susținut prin lecturile masive ale scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu — piesele de teatru, romanele și volumele de nuvele, care, cu toată lungimea lecturii și asprimea subiectelor, au ținut încordată întreaga asistență“.

nal (1920)

cieră, alături de Liviu Rebreanu, dar și cel mai de seamă autor dramatic“.

Următoarele volume (nuvele, romane, piese de teatru), pe care și le-a mai publicat scriitoarea în timpul vieții : **Sfinxul, Femeia în fața oglinzii, Balaurul, Romanul Adrianei, Romanță provincială, Lui Don Juan, în eternitate, Fecioarele despletite, Concert de muzică de Bach, Desenuri tragice, Drumul ascuns, Logodnicul, Rădăcini.** Cel mai reeditat volum a fost **Concert de muzică de Bach** — opt ediții, plus trei ediții apărute în traducere, în limbile : germană, maghiară și rusă. Volumul **Drumul ascuns** a apărut în șapte ediții.

Marile premii literare 1936, 1946

Pentru romanul **Logodnicul**, Societatea Scriitorilor Români a acordat Hortensiei Papadat-Bengescu, în anul 1936, Marele Premiu al Ministerului Cultelor și Artelor. Procesul verbal de premiere este semnat de scriitorii : Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Perpessicius, Al. Busuioceanu și Șerban Cioculescu.

Zece ani mai tîrziu — în 1946 — mult apreciata scriitoare a primit Premiul Național pentru proză.

Documentar de Ion Munteanu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Méliusz József departe de „Orașul pierdut în ceață“

Un personaj de legendă „Dintr-un secol de viață“ : **Cella Delavrancea**

Șah orb. Protagonist : **Cezar Baltag**

Istoria literaturii române între „Oamenii începutului de drum“ **(Paul Cornea)** și „Confluența“ **(Z. Ornea)**

rodica grindea

O GEANTĂ DE VOIAJ ALBASTRĂ

„Domnilor, istoria se repetă" — și Luciana ridică un braț firav de copil șubrezit de nesomn și de mîncare „sărită", ținînd în căușul mîinii paharul de cafea și îndreptîndu-l spre geam, în direcția ultimelor reflexe cafeniu-roșietice ale apusului. „Ai văzut ? Ți-am spus eu că într-o zi, am să mă întorc și am să aduc înapoi, în biroul ăsta nenorocit, ceștile de cafea și hidroplonjorul".

Marek, obișnuit cu gesturile ușor teatrale ale femeii, gesturi pe care continuase să le aștepte, aproape doi ani, cu o nesăbuită și conștient interzisă speranță, îi ridică ușor coama de păr de culoarea frunzelor la moartea verii și-i sărută, pe rînd, umerii ascuțiți, de adolescentă.

Cu cîteva minute mai înainte, doar, își prăvăliseră amîndoi disperările, într-o încleștare de dureri întîmplător convergente, pe podelele din biroul încuiat cu un capăt de sîrmă și unde Marek avusese grijă să aștearnă scurta de blană, ascunsă atîta vreme într-un sertar, cu prefăcută indiferență, scurta aceea ponosită care „văzuse" și timpuri mai bune, purtată cu eleganță de Sorina. Pe atunci, Sorina era o cunoscută cîntăreață, iar Luciana, adolescenta care o urmărea din sala tîrgului de provincie, nu bănuia că destinul le va întîlni odată, pe pămînt străin și le va apropia singurătățile.

„N-ar fi trebuit, sau nu încă, sau nu acum, își spunea în gînd Marek. De fapt, nici n-a fost a mea, ci a lui, nici nu mai e a mea de cînd a apărut el, animalul acela inconștient și tînăr. N-ar fi trebuit ... nu se mai poate... parcă nici n-ar fi fost aici".

„Noi, oamenii fără loc", obișnuia Luciana să spună, de mult, pe cînd descoperise, cu jenă și surprindere, că numai Marek a știut să-i deslușească, sub pojghița buruienoasă a vorbelor cu indulgență spus „colorate", cu care-i izbea pe cei din jur, un suflet spăimos de primejdiile de care se știe pîndit la fiecare colț al dezorientării.

Atunci, cu cîțiva ani în urmă, Luciana îi spusese simplu, după ce se urmăriseră cîtăva vreme, mînați de o curiozitate mai puternică decît ei înșiși și de o lege peste voința lor : „N-am văzut în viața mea un om cu ochi atît de triști care rîd..."

În curînd, își căutau împreună amintirile lăsate de fiecare în alt loc, sub alt cer, pe malurile Kinereth-ului, în iarba dezolant pîrjolită, în puterea verii.

Cu cîteva clipe mai înainte, cînd coborau din autobuz, punga de plastic se dezmembrase răspîndind pe caldarîm ceea ce numea Luciana „echipamentul ei de evadare"... iar acolo, în dugheana arăbească, Marek a găsit o geantă albastră, cu mînere negre și i-a dăruit-o și geanta albastră i-a însoțit de-atunci în toate evadările lor...

El — captiv printre zdrențele unei căsnicii de mult istovite, dar cu ușile ferecate. Ea — luptînd din greu să supraviețuiască, să-și vadă om un fiu venit pe lume într-un moment de zăpăceală.

Luciana vroia parcă să se ferească de graiul celor în mijlocul cărora se născuse și crescuse, cu acea ură a iubirii pentru ei, lovite irațional. Mai tîrziu, Marek avea să afle că tocmai neputința de a se face primită de ei o înarma cu o nebănuită agerime în a deprinde limba lui, tocmai acea limbă cu rezonanțe de daltă izbită într-un granit nesupus, pînă cînd te pricepi să-i descoperi muzica, „de pe altă planetă, dodecafonie cosmică", precum obișnuia Luciana să o înfățișeze. Ba chiar, în limba aceasta, „furată" de la Marek, Luciana și-a stivuit casete fără număr, fericită iluzoriu să „șterpelească" în fiecare zi alte și alte cuvinte, amuzîndu-se să rostească, cu o surprinzătoare claritate versuri sau nume de cîntece. „Așa începe de obicei", „Putea fi și altfel", „Milionari o dată pe an", versuri pe care gîndirea ei le dezgheța pînă la adevăr.

Doi oameni care plecaseră ca și izgoniți, siliți, din două țări despre care continuau să spună, rușinîndu-se parcă, „acasă".

Li s-a spus și s-au îndîrjit o vreme să creadă că sînt acasă aici, printre palmieri și nisipuri, sau în metropola heteroclită, cu clădiri durate parcă din strania împestrițare a tuturor stilurilor, din fiecare loc și timp de pe pămînt, într-un Orient care se îndîrjea, totuși, să nu-i adopte și să li se sustragă. Știau de mult, se resemnaseră să nu mai aibă un „acasă". „Marienstadt ? se întreba cu o uimire amuzată Luciana, ce naiba caută cu polka, sună mai curînd a cartier nemțesc !" Nu, nu era. Vrei, nu vrei, așa se numea cartierul unde se născuse și crescuse Marek și tot acolo învățase că trebuie să-ți dobîndești cu pumnii dreptul de a fi „unul dintre ei", drept care ți se refuză, absurd, cînd tu mori să fii unul dintre ei, pentru că simți, că, de fapt, ești mai mult oricare altul de-ai lor, dar că pe tine, ilogic, nu vor să te creadă.

...Salcîmii presărați printre ierburile înalte pînă-n creștetul Lucianei... pădurea mustind de vlagă, în jurul lacului, unde Luciana rămînea ceasuri întregi lungită în barcă, singură, cu mîinile împletite sub cap, cu fîșia aceea de un albastru electrizant al cerului, care i se strecura printre genele întredeschise...

Ca și pe Marek, o siliseră să părăsească, pentru totdeauna, poate, lacul ei, salcîmii ei, sau poate, o alungaseră ca pe o păgînă din catedrala sălbatică a brazilor de pe coama Carpaților... Doamne, brazii pe care-i regăsea în fiecare vară, foșnindu-și bizar, în lumina pe care o filtrau printre crengile lor ca niște brațe reconfortante, rugile fără vorbe...

Și poposise aici, printre oamenii care n-au timp de un surîs, cărora le întinzi un pumn de versuri și ei ți le împrăștie pe jos, zicînd că... ăștia nu-s bani, în fața cărora n-ai voie să te arăți că știi măcar ce înseamnă o lacrimă, fiindcă te-ai prăbușit, ireversibil, în clipa în care te-ai trăda...

Marek, din aceeași spiță de dezrădăcinați, putea vorbi numai cu ea despre orașul lui, cu clădiri cenușii, punctat de biserici, cu oameni orbiți de o religie, care-i nimiciseră neamul încă mai mult și mai cumplit decît au făcut-o cei din țara ei natală. Și nici aici nu puteau fi împreună, nu se puteau „strînge unul de altul", decît rareori, printre legi, oprelști și ascunzișuri, într-o dragoste pe care s-au descurajat s-o mai stăvilească.

Asta, pînă cînd în viața Lucianei s-a pripășit ca din întîmplare, Alex, fără ca pe el să-l fi zburătăcit nimeni de-acasă, plecat cu bună știință să-și caute un noroc mai ușor de dobîndit, cu lumea-n cap...

„Vreau un om numai al meu", îi azvîrlise atunci în față lui Marek, sfidător, Luciana „numai al meu !".

Geanta albastră, dorită de mult, a „moștenit-o" fiul Lucianei pentru că ea nu mai avea chef să evadeze de lîngă „omul ei". Pentru Alex, însă, casa era doar o haltă spre alte locuri, la fel de străine ca și acesta, doar spre mai repede, spre mai mult, spre mai fără eforturi. Și se strecurase hoțește afară din viața ei, la fel cum venise, pe cît de nepoftit, pe atît de nealungat. Luase cu sine parcă întreaga statornicie a acelei case, dispărînd inconsistent, dar și lăsînd dune de înstrăinare între ea și Marek.

„Nu-i nimic, îți cumpăr altă geantă de voiaj, tot albastră", s-a grăbit să braveze Marek, mai mult cu gîndul s-o readucă pe același pămînt unde înainte încercau să-și „cîrpească" neîmplinirile.

Încerca, în aceeași măsură, să braveze și Luciana, cu toate că știa că uneori, avem ce învăța de la fiare : un animal nu sfîșie niciodată, cînd nu îi e foame, sau frică ; unii oameni, însă ...da, iar Alex era unul dintre ei. O știau la fel de bine și Luciana, și Marek, deși, Luciana își rostogoli cuvintele :

— Mă simt ca în cîntecul furat de la tine „Așa sînt acum / un vagabond cu suflet rece / și mi-e bine așa / să nu-mi spuneți că mint"...

— Sigur că minți, și te minți. Te-a smuls chiar pînă într-atît de aici ?

— M-am desprins singură. Ca să te smulgi, trebuie mai întîi să prinzi rădăcini. Și nu din locurile astea mă pot eu smulge. Alex m-a ajuns ca un blestem al salcîmilor părăsiți, al zăpezilor pe care și tu, și eu, nu mai putem decît să le visăm, în fierbințeala nopților de aici, de care mai avem parte, cînd avem...

— Ai totuși un dram de noroc, Luciana, să mai poți fi, cum crezi tu, „un vagabond". Dar unul „cu suflet rece" n-ai să fii niciodată. Zău că am să-ți cumpăr altă geantă de voiaj, tot albastră, tot cu curele negre, pe gustul imposibil al celor de aici. O să fie destul de încăpătoare pentru amintirea mea, atît cît să poți fugi, fie și de tine însăți.

— Mai mult, nici nu țin și nu am ce lua de aici, Marek...

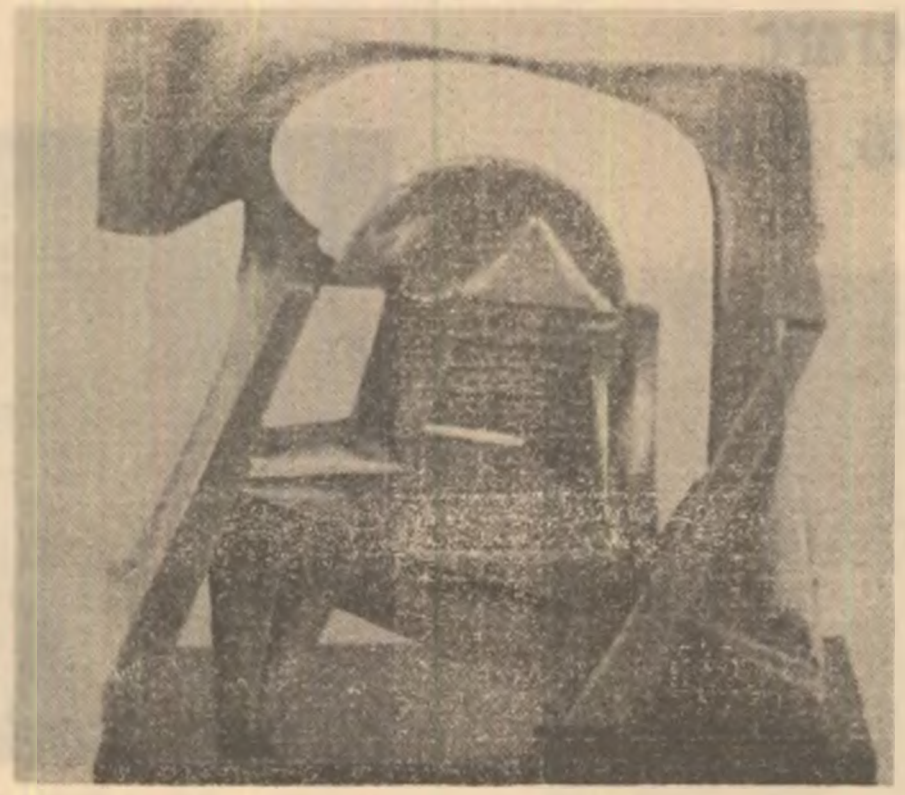

Bucur Pavel

sterian vicol

Acoperișul casei părintești

Și cum umblam pe-acoperișul
Casei părintești,
M-am lovit de ou de rîndunică ;
Cireșul sîngera de mai înainte chiar
De-a-mi fi crescut aripi de înger...
De-acolo, de foarte de sus,
Vedeam ca-n palmă
Mormîntul tînăr al tatălui
Și-al mamei tatălui meu.

Fiindcă

Fiindcă n-am învățat greaca
Iată-mă, aproape bătrîn,
Cum nu înțeleg eu, înțeleptul,
Sunetul pietricelelor
Adunate grămăjoară
Lîngă Biblia găsită-n
Piața Publică din Atena ;
Biblia înflorind ca un salcîm
A doua oară,
Biblia găsită de Preacurata Ilinca
Cea din ținutul Zbancului
Țiganului, Purcariului, Zoițănii,
Acolo între La Sărata, Pe Deal,
Pe Vale,
Între Mînăstire, Măluișteni,
Aldești, Sipeni.

Corabia de pămînt

Nu mai vine corabia de pămînt,
Grîul mi-acoperă carnea și strigătul,
Ceasa rugăciună pune-o virgulă
În scrierea dulce a furnicilor,
Cîmpia se-neacă-n lacrima satului
Lunecînd încă pe urmele bătrînilor mei.

Tainicul joc

Uite cine dansează,
Uite cum mai dansează
pe dealul arcuit
ca un corn de vînătoare ;
uite, doamne, plopul
subțire cît o rază
cu luna despletind-o
pe cărare !...

Da'n iarba rourată
cu stele și greieri la un loc,
oglinda securii
ingroapă tainicul joc.

Te voi căuta
Pîn' la tremurul aștrilor
ingropați în brățara de argint
ce ține laptele cărnii
să nu curgă,
Pînă acolo, te voi căuta,
pînă nimeni nu mă va mai cunoaște ;
O, mi-e frică să nu te găsesc prea
repede,

Fiindcă mi e dor de tine
ca de-o sărbătoare
care însă nici nu va fi
nici nu va fi !

Milarepa

Parabola Familiei cu douăzeci și doi de membri

MILAREPA este cel mai mare poet al budhismului — biografia lui și poezia lui Eminescu (budhist, potrivit nu numai lui Caragiale) i-ar fi fost cărți de căpătîi lui Brâncuși, scrie Petre Pandrea. Tibet, secol XI, acum-acum secol XXI oriunde intru viața și crimele acestui sfînt, prezenta parabolă este din GRUBUM (o sută de mii de cîntece) — urmare la NAMTHAR (ciitită de Brâncuși în traducerea lui Bacot, anii 20). Traducerea nu e străină de timpul petrecut printre tibetani, în Dharamsala (India), la catedra de studii budhiste, în respectul de stranie afinitate pentru masivul exil intelectual tibetan din America (la New York, în universități, în spirit). Parabola nu s-a putut publica în dictatura trecută. O selecție din GRUBUM este predată la editura Capricorn. Și aici Milarepa luptă contra bonzilor, la propriu, cum a făcut-o Eminescu, în publicistică, la figurat, opt secole mai tîrziu, cum se întîmplă, în partea noastră de lume, cu popoarele. De la bonzi la comuniști, dar lectura lui Mila, oricît ne-ar fi consolare, ne mai și mîntuie (poate un substitut al sinuciderii și oricărei renunțări).

Parabola Familiei cu douăzeci și doi de membri

Sou, yon yon, yon, yon, yon yon ngo...
La începutul timpului, o manifestare răsări.
În clipa aceea, prima dintre întîmplări ivi
Obiectele din spațiu drept un lucru cu însușiri.

Întrunirea elementelor, Agregările,
Întru marea cetate, cele Trei Tărîmuri ale Samsarei
Gîndul lăuntric, deslușitor, înțelegîndu-se
de-al calităților ;
În Trezvia Colului-Iluminat.
De acolo miriadă țișni de idei și percepții.
Acesta este izvorul tuturor Karma și Kleșas !

Toate așezările din lumea aceasta potrivnică sunt amăgitoare,
Zidite aflîndu-se pe temeiuri de dezamăgire.
De cum se agață de chipul zeului și-al tatălui
Careva își închipuie mintea ageră drept sine.
De acum se agață de chipul zeiței și al maicii,
Mintea-i aleargă după o miriadă de lucruri.

Cînd mama și tatăl se împreunară,
S-au născut cei doisprezece fii Nidana
Și — Conștiință — cele opt fiice.
Acești frați și surori și părinții lor
Însumară douăzeci și doi.

Din ivirea acestei familii
S-au iscat cele optzeci și patru de mii Kleșas
Și cele trei sute șaizeci Distracții.
Astfel răsăriră cele optzeci de mii de Rele și Oprelești
Și cele patru sute și patru feluri de boală.

Acesta este primul capitol al cîntecului meu,
Capitolul Membrilor Familiei.

Toți cei douăzeci și doi de membri zac în boală
Înveliți în durerea oarbei minți
Suferind de o miriadă de betegeli.

Răceala le încinge părțile de sus.
Printr-înșii arde-ntr-una foc de furii,
Cînd semeni yacilor sub streche mugesc din rărunchi.
Fiorzghi le încălzează părțile de jos
Și-n putineicle poftei dumnealor
Se-alege desfriul.
Skran-orbirea le-ntinge părțile mijlocii ;
Hidropizia agățării de sine îi umflă și-i dezumflă.
Tulburi îs îmbolșnițindu-i dor sub-Prana
To-proțăpiți min mînd mîndriei ;
Bolnavi de inimă,
Pre alții-i toarnă, ei-și fălindu-se.
Patul și-aștern printre cele Cinci Veninuri (de dDoRr).

Plecîndu-și mințile
Nonsensului „acesta" și „acela",
Își pierd aplecarea spre virtute.
Cu sete de apele păcatului
Ei leacul virtuții îl varsă.
În zece Direcții își scuipă vorbăria goală ;
Ridică Opt Lumești Pretenții de îmbrăcăminte,
Rudele celor zece Rele le înconjoară paturile.
Minți înnegurate, ei rătăcesc prin tărîmuri
Ale distracției tînjind după mîncare și avere,
Întunecate, jalnice-s aceste boli.

Acesta e al doilea capitol al cîntecului meu
Capitolul Descriind bolile.

Care este leacul pentru astfel de boli ?
„Bon" fi-va de folos și fi-va prorocia ;
Cît Io, Yogi, vă voi proroci.
Un vestitor, petrecerea tuturor vieților,
A fost trimis a cere o profeție.
S-a chemat atunci un proroc priceput,
S-a făcut rost de o pernă de credință nestrămutată,
S-a amestecat licoarea crezării
Și s-a adunat orzul pentru orație
Întru venerare de Dharma.
Prezicătorului i s-a dăruit
Întrebarea, iscodirea în învățătura adîncă a Dharma.

Augurul, ager guru, închipuie
Un horoscop al Celor Patru Elemente.
Numără rondurile anilor, cei doisprezece Nidanas,
Mai numără cele Opt Trigrame-Conștiințe.
Desenează diagramele celor Nouă Vehicule.
Așa se face o prezicere de bine ori de rău.

Acesta este capitolul al treilea al cîntecului meu,
Capitolul Proorocirii prin Stele.

Citind harta, prezicătorul profetizează :
Pentru acești doi și douăzeci de inși
Piază rea se adevărește.
Din vremea neînceputului,
La temelie de Samsara și Nirvana
S-a durat un cuptor al minții oarbe.

Gazda, manifestare pură, cîntatu-s-a în vorbe.
Arzătorii — ura și pofta — lăsară în urmă o pată încinsă.
Din pricina cuptorului-focului-petei-încinse :
Înțelepciunea. Tatăl dumnezeu lăsă casa și merse în Cer ;
Zeul locului, al Marelui Binecuvînt, se retrase și dispăru;
Dăruitorul zeu al Trezviei de Sine se duse și el.

Cum acești trei zei mari plecară,
Demonii porniră aprige suferințe.
Atunci răsăriră cele Opt Dharma ale lumii
Și durerea vieții se născu în Samsara —
Furia arzătoare — cel mai cumplit dintre demoni ;
Fremătătoarea poftă — primejdioasa demoniță ;
Oarba neștiință — cumplitul demon dragon ;
Usturătoarea gelozie — demon pe nume Tsan Rigs ;
Egotism și prejudecată — altul, numit Rtor Legs,
Lauda de sine și plinul de sine — demonul botezat Mamo;
Rele înfăptuiri și gînd zilnic — înspăimîntătorul demon pe nume Shen Dre —
Gazda mea, aceștia-s demonii bîntuindu-te.

După cum zice prezicerea,
În mare primejdie ți-e viața,
Oricine născîndu se muri-va.
Cum zice prezicerea,
Nenorocoase vă sînt treburile familiale.
După o întîlnire, plecare se petrece.
După cum zice prezicerea,
Nu vi se agonisesc banii.
Sfîrșitul cîștigului fiind pierderea.
După cum zice prezicerea,
N-aveți noroc în fețele dușmanului,
Nemaiînstare a vă ridica mîna asupra.
Spre a întoarce piezele acestea rele,
Ține-om o rînduială „Bon"

Acesta este al patrulea capitol al cîntecului meu,
Prezicerea Răului Vieții tale.

Acum, Io, Yogi, voi grăi o rugă „Bon" pentru tine.
„Bon" spune, în învățătura-i cea mai adîncă :
„În dimineața zilei dintîi s-a turnat
Temelia Tripitaka a Cerului ;
Plata s-a cuvenit ascultării-nevoirii-și-contemplației".
Pregătite-s de-acum darurile curatului precept
Și imnurile celor patru Tantra se înalță.
Se-mparte darul inițiatic liberînd de tînjire.

Pentru dispariția Tatălui în Cer,
Vă dărui în schimb
Recunoașterea orbirii temeinice.
Pentru plecarea zeilor locului ai Marelui Binecuvînt,
Biruire peste cei Patru Demoni vă dărui în schimb.
Pentru absența zeului învingător al Trezviei de Sine,
Răsplata Renunțării de-Sine mi-e darul.
Gîndurile rele ale celor Opt Treburi Lumești
Le retează cuțitul Trezviei slobod de tîngă.
De-a lecui viețile de durere în lumea aceasta potrivnică,
Dărui balsamul Binecuvîntului de Tot.
Pe miniosul-semen-focului-demon
Îl inveninez cu Înțelepciunea Golului ;
Pe demonița usturătoarei pofte
O-nving cu Mintea-Esență.

S-abat dragonul demon al neștiinței oarbe
Invoc pe cei opt dragoni, Chipuri-de-Sine liberînd.
Domnului demonilor — mîndria sufocantă,
Îi dau inima-corn a Înțelepciunii Golului.
De-a birui demonul Tsan, fremătătoare gelozie,
Înalț săgeată-coperămînt Înțelepciunea Plinirii.
Fudulului, de-sine-lăudatului demon pe nume Mamo,
Îi rostesc rugăciunea ne-Existenței-Sinelui și-a-Altora.
Dau pomeni altruiste —
De-a curăți tînjirea către sine și egotisme.
Să termin răul gîndului zilnic, demonul Shen Dre,
Joc dansul înfrîngerii demonului, Golful Funcțiilor Mentale.

De fi-vor încă demoni stricători,
Aceste dăruiri i-or risipi.
De-or fi strigoi agonisiței,
Aceste geste i-or cuprinde.
Sfinte pomeni de întreprinzi,
Astfel le fă.
Mintea-Fire nu se naște, nici moare ;
Prin acest înțeles „Bon"
Întreci amenințările vieții.
Însoțitorul Manifestării-de-Sine
N-adună, nu desparte,
Dar întrece toate amenințările certei familiale.
Cerească proprietate nu se poate firși ;
Știind aceasta, dușă-i teama sărăciei.
Prin învățătura acestei doctrine „Bon"
Piezele rele și prezicerea se-ntorc.
Cel ce-nțelege cu adevărat credința
Vede precum divine Instrucții
Chiar suferințele prin care trece.
Prin această învățătură „Bon"
Prefăcute-s toate relele-i întîlniri.

Mihai Ecobici

Acesta este al cincilea capitol al cîntecului meu,
Capitolul Supunerii Diavolilor-demoni.

Oh, familia celor doi și douăzeci de membri !
Se lecui bolirea minții voastre oarbe,
Firși durutul geamăt al sinelui de sine agățat.
Oh, om suferind ! Pe față îți apare
Înfățișare bună — Luminatorul Gol ;
Hrană și băutură — iluminat și binefăcător Samadhi —
Gustos și bine poftit ți se-arată !
Bolnavul e acum mulțumitor de lecuire ;
Cu inima deschisă recunoscător
Binele făptuie.
Pe fiu-său, Trezvia-de-Sine,-l trimite
La muntele Marii Perfecțiuni.
Ciobănașul, Fără-Preget-Mîntosul,
Preia un yak — cela Nouă Vehicule Succesive,
Oaie — cele Patru Tantra și un țap — cele Trei Canoane.

Pe urmă, pe plaiul Egalității de Tot
Oaspeții-s bineveniți la ospățul Miriadei-de-Înțelepciuni.
Jertfa de unt se unge
Deodată cu hrana Sunyata.
Săgeata-coperămînt a Învățării și Contemplației zbîrniie.
Cuvinte de bine-s rostite tuturor.
În fața Guru-ului, prezicătorul cu har,
Spînzură țeasta umană a Credinței, Venerației și Sincerității.
Cum, cu fericita scriptură din „Bon" el călărește
Calul Înțelepciunii-Harice.
Atotperfectului Trup „Bon"
El îi dăruie un yak al celor Nouă Vehicule Succesive.
Zeilor învingători, cele Cinci Nirmanakaya,
Zeului Viață, Trupul Prefacere al lui Tathagata,
El dăruie un țap Tripitaka.
Zeiței Vindecării lecuind bolile toate,
El dăruie hrana de jertfă a celor Patru Denemăsurat.
Astfel sînt jertfele și ursirile.

Acesta e al șaselea capitol al cîntecului meu,
Capitolul Ursirii și Sfintelor Daruri.

În curtea mare a acestui „Bon"
Sînt priponiți yakul și oaia și țapul.
Măcelarul. Atot-Cunoscătoarea Înțelepciune,
Ascute sabia Cunoașterii
Și deschide gura vieții celor Două Pregătiri.
Măcelarul sfîșie apoi rădăcina vie a celor Două Oprelești
Și jupoaie pielea gîndurilor furînd oriîncotro.
Prinzînd înțelesul din Sutras și Tantras,
Măcelarul, priceput, despică mădularele,
Bizuindu-se pe sfintele ziceri și judecată sănătoasă,
El separă parte de parte,
Cu deșteptăciunea Învățăturilor—Pith
Ciopîrțind în bucăți toată carnea.
Feluritele ciozvîrte de carne, forma „Bon",
Sînt îngrămădite într-o oală, esența „Bon".
Cele trei pietre-vetre ale Primordialei Trikaya temei se-așează
Și focul celor Patru Infinituri este aprins.
El fierbe bine carnea pînă-i dulce și fragedă —
Consumarea Experienței și Luminării.
Apoi scoate carnea unisonul Meditației și Activității.

În casa mare a esenței „Bon",
În cetatea amăgitoare Șase-Tărîmuri
Năvălesc la ospăț gloatele.

Banchetu-i aranjat cu mîini artiste —
Ale celor Cinci Mari Înțelepciuni.
Hrana și băuturile — și încă altele —
Se dăruie tuturor oaspeților fără discriminare.

Pentru ai Urmării Guru cu putere de a binecuvînta,
Trupul de sus se dăruie în plină Perfecție.
Pentru Guru-ul hipostaziind fericite vocabule și Instrucții-Pith,
Din Bodhi rădăcina vieții, Calea de Har, se servește.
Pentru Guru-ul liberînd toate ființele din Samsara,
Curatele pupile se dau.
Pentru Guru-ul cunoscînd cuvintele și înțelesurile,
Limba cu gustul aromelor toate atunci se dă.
Pentru călugări virtuoși ținînd canoanele.
Se servesc părți plăcute, curate și îmblînzite.
Bărbaților din „Bon" ce știu Legea Karma
Li se dau carnea și vinul „făptuirilor binevoitoare".
Pentru cel yogi cunoscător al adevărului Ne-existenței,
Grăsimea marelui Binecuvînt se dăruie.

Fermului proteguitor al doctrinei Budhiste
I se dă gîtlejul pentru toți benefic.
Pentru meditatorul Alesei Căi Tantrice,
Sînul de sus din toate răpitor se dăruie.
Marelui yogi meditînd petrecerea ființei
Sînul de jos al Alesei Căi-Bodhi se servește.

Pentru cel yogi fără gînduri eretice
Se-mparte berbecul castrat al încîntării toate.
Pentru cel yogi cu milă toate îmbrățișînd,
Oscioarele și încheieturile celor Patru Infinituri se dau.

Bărbatului îngrețoșat de-această lume
I se dă osul pieptului nemișcător și fără tîngă.
Celui ce nevoiește întru temeinica învățătură „Bon".
I se servesc mădularele patru de nu-i viață fără de ele.
Pentru vindecător, hrănitoarea Minte Bodhi,
Sîra vieții de aici și de dincolo se dăruie.
Pentru toți cei ce urmează în credință și sinceri,
Inima, esența instrucției se dăruie.
Pentru cel statornic nicicînd părăsind Calea Virtuții,
Se dă ficatul, Cauză-și-Efect fără cădere.

Credinciosului harnic i se dăruie
Rinichii, Har și Înțelepciune.
Începătorilor întru Dharma li se dau
Picioarele, bine-făcutele Adevăruri Expediente.
Pentru cel yogi treaz nevoind mereu la meditația-i,
Se dă carnea păstorului, esențiala Instrucție-Pith.

Acesta e al șapelea capitol al cîntecului meu,
Capitolul ce invită Ființele Superioare la Ospăț.

Astfel a fost ospățul de Milarepa servit,
Iar apoi oaspeții de vază plecară acasă.

Prezentare și traducere de
George Anca

Mitologiile luminii (II)

„Lumina asta poate oare
Să ne dea lumea drept ofrandă ?...
Ea care ni se-asemuieşte
Şi tremură şi-mprejmuieşte
Mereu un reazim fermecat ?
R. M. Rilke, Primăvara

„Ni soleil, ni la mort ne se peuvent regarder fixement"
La Rochefoucauld, max 26

„**Lumina neagră**" este ceea ce rămîne după ce s-au răzuit toate aparenţele, toate culorile, toate străluciri le lumii. Un proverb arab referindu-se la chipul lui Dumnezeu afirma că acesta este acoperit cu 70 000 de văluri de lumină şi întuneric. Aşadar, ultima teofanie nu poate fi aproximată decît prin paradoxul **„luminii negre"**. Teosofia lui Sohravardî o numeşte **„Nord cosmic"**, situînd-o astfel simbolic în ţărîmul luminilor increate şi al negrului absolut al tainei dumnezeieşti. Acest **„Nord cosmic"** sau **„ţărim de dincolo de Pol"** orientează întreaga filosofie a luminii în sufismul iranian exprimînd desigur coordonate ce aparţin în mod evident unei geografii vizionare. Un evantai spectacular de lumini deschide aventura spirituală a celui ce aspiră să treacă prin şi dincolo de **„Nordul cosmic"**. Etapele viziunii presupun interiorizarea şi asimilarea luminii, adică o adevărată devenire întru lumină, cum ar spune Noica. Una din culmile sau treptele acestei elevaţii spirituale (care implică o perfectă sinonimie între cromatica extatică şi gradul de spiritualizare) este viziunea **Soarelui Negru** sau a **Soarelui de la Miezul Nopţii**, siglă tainică a dimensiunii transcendente a luminii. **Media nocte vidi solem coruscantem**, spune Apuleius descriind de fapt ziua esoterică a cunoaşterii iniţiatice. Este momentul cheie al „rugăciunii de aur", al înţelegerii dincolo de discurs şi al vederii dincolo de lumina vizibilă. Îngălbeniţi de veghere şi rugăciune, călugării medievali au tînjit cu disperare după această **Illuminatio matutina** petrecută în miez de noapte şi însingurare fără de margini a sufletului. Darul acestei neîntrerupte vegheri era viziunea **Soarelui Negru**, experienţa resorbţiei tuturor formelor epifanice în lumina neagră a esenţelor pure.

Se cuvine aici o precizare. Optica experienţelor mistice este desigur cu totul altceva decît optica fizică, iar termenii lumină-întuneric, alb-negru utilizaţi în comun pot lesne da ocazie la confuzii. Evident „chipul negru" al teofaniei de la miezul nopţii nu reprezintă tenebrele ahrimaniene sau întunericul infernal. Tradiţia iraniană permite în acest sens o perspectivă clară. **„Lumina Neagră"** exprimă condiţia paradoxală şi hipnotică a secretului total — prezent mereu şi mereu de nerecunoscut, în şi prin lumina vizibilă a zilei. Căci, **Lumina Neagră** nu poate fi văzută deşi ea rămîne în esenţă principiul şi cauza oricărei viziuni. În mod frecvent mistica Evului Mediu dar şi tradiţia orientală au asociat misterul angelofaniilor cu această taină a **Nopţii Luminoase** şi a siglei mistice a **Soarelui Negru**. Simbolul se dovedeşte însă un arhetip important al imaginarului fiind prezent nu numai în mitologia arabă dar şi în cea indiană, egipteană sau aztecă. De pildă, în Egipt, scarabeul — coleopteră de culoarea antracitului — era sacralizat şi considerat la Heliopolis ca emblemă a demiurgului. El ipostazia pe zeul **Kefri** — soarele răsărind din întuneric. Comentînd vestigiile din Valea Regilor, Plutarh relatează existenţa unei statui a lui **Kefri** sub forma unui coleopter cărînd în spatele său o sferă roşie. Decriptarea simbolică ne conduce la ideea că **Soarele Negru** este imago-ul soarelui în drumul său nocturn, cînd acesta părăseşte lumea vizibilă pentru a o ilumina pe cea de dincolo. În mitologia aztecă **Soarele Negru** era purtat pe spate de zeul infernului. Mayaşii îl reprezentau sub forma unui jaguar. Analizînd **„Soarele Negru"** nu putem omite valorizarea întunericului ontofanic în marea tradiţie iudeo-creştină. Misterul Crăciunului ca şi cel al Paştelui reprezintă în fond taina **„Nopţii Luminoase"**, viziunea solară în plin miez de noapte. Gestul ritual de stingere şi aprindere a luminii (la miezul nopţii de sărbătoarea Anului nou) extinde misterul ontofaniei la devenirea cosmică ipostaziată de momentul sacru cînd **Fiat Lux**-ul Genesei ordonează tenebrele. Un raport interesant între alb şi negru în metafizica luminii ni-l oferă tradiţia Indiei. Zeii **Asuras** reprezentau tenebrele demoniace, iar **Devas** luminile divine. Legenda iubirii dintre **Krişna** (lit. **Cel Negru**), unul din cei mai vechi zei ai mitologiei vedice şi păstorita **Rădhă** (în sanscrită **rădhă — fulger**) transcrie simbolic manifestarea lumii ca o permanentă **daivâsuram**, o confruntare pătimaşă între lumină şi întuneric. Alegoria permite o interesantă inversare de perspectivă. Căci divinul poate fi perceput ca „negru absolut" **(Krişna)** punînd în valoare, revelînd îndrăgostit, lumina **(Rădhă)**. Ambivalenţa paradoxală a raportului întuneric-lumină proprie mai cu seamă gîndirii orientale, a făcut de pildă ca în Iran, **Ahura** să devină **Mazda** — zeu al luminii — iar **Devas**, să devină **Devs**, întruchipare a demonilor întunericului. În fapt însă, atît în India cît şi în Iran doctrina esoterică a rămas conservată perfect,. Atîta vreme cît s-a păstrat ideea unui simultan conflict dar şi permanentă armonie între cele două manifestări primordiale. Unitatea lor în spatele „scenei lumii" a pecetluit încă de la începuturi misterul de nepătruns al creaţiei.

Şi pentru că ne-am aflat în perimetrul culturii indiene, să ne amintim de ritualul concentrări în yoga tantrică. **Noaptea**, înainte de a adormi, ascetul trebuie să vizualizeze imaginar un **soare** ce se înalţă la zenit. Nu-i greu de recunoscut aici simbolul **„Soarelui Negru"** ce a patronat în taină treptele spiritualizării şi întreg şirul de mistere al antichităţii occidentale. Eclectismul alchimiei i-a păstrat traseul ocult în chiar denumirea uneia din principalele sale etape de obţinere a Pietrei Filosofale. Este vorba de stadiul alchimic de **sol niger** ce ascunde lumina Pietrei în străfundul tenebrelor. Întru gloria acestui astru vizat în mod secret, numeroase tratate alchimice celebre se vor intitula simbolic : **Aurora Consurgens** sau **Splendor Solis**.

O sintagmă ce pare să exalte metafora **„Soarelui Negru"** este aceea a **„omului de lumină"**. El este **shakhs nûrani** al sufiştilor, **foteinos antropos** al pitagoreicienilor, sau **fiul luminii** consemnat în Tesalonicieni (5, 5). Pe calea împlinirilor spirituale, **„omul de lumină"**, omul iluminat sau fiinţa întru devenire luminoasă, îşi începe ascensiunea (din mijlocul tenebrelor) la miezul nopţii, moment simbol în toate marile ritualuri iniţiatice. Căci întunericul cel mai complet, tenebrele cele mai înspăimîntătoare, pot deveni prin transfigurare, **Orientul Mistic, Polul cosmic** neaşteptat al iluminărilor liberatoare.

„Soarele negru al melancoliei" cîntat de Nerval pare să exprime romantic nostalgia acestui reper cu înţelesuri aproape uitate. Căci dacă ar fi să medităm asupra existenţei, ea nu-i decît o perpetuă rătăcire între tenebrele Ahrimaniene şi Noaptea Divină. O rătăcire desigur dramatică, dacă ne gîndim la recuperarea a ceva ce pare cu desăvîrşire pierdut pentru omul modern — splendoarea aurorală a fiinţei.

Silvia Chiţimia

Mihai Marcu

Spune copacul : vîntul
chiar de mă frînge
tot ia forma mea !

GLOSSĂ

(la o gravură deHokusai)

Furtună pe cîmp. În prim plan două trunchiuri înalte. Cărarea care şerpuieşte pînă la orizont e plantată cu oameni care-şi ţin cu mîna pălăria de paie de pe cap. Surprinşi în poziţiile cele mai diferite. Lipsiţi de altă viaţă decît aceea a veşmintelor care se zbat. Unul s-a refugiat între cei doi copaci. De undeva, de sub hainele lui înfoiate, ca dintr-un vulcan, izbucnesc foi de hîrtie care se-mprăştie în aer cît vezi cu ochii. Printre ele, sus în văzduh, zboară o pălărie.

Cărarea vîntului, cărarea foilor de hîrtie. Iarba înaltă foşneşte strident. Veşmintele oamenilor pleznesc. Unii s-au întors cu spatele ori s-au ghemuit. Alţii au gesturi nefiresti, de figuranţi interpretînd roluri celebre.

Rolul furtunii e întotdeauna greu. Îţi solicită toate resursele fără a-ţi da timp nici să-ţi aminteşti, nici să improvizezi. Într-o singură clipă devii o marionetă care nu ştie ce face şi ce va face. Nu ştii **cine** face mişcările tale. Nu ştii cine gîndeşte gîndurile tale. Cine împrăştie hîrtiile tale pe toată lungimea vîntului. Cine ajunge în preajma căsuţei roşii care se înalţă din stufăriş şi se rostogoleşte printre piloţii putrezi către malul abrupt al ochiului de apă, fără nici o dorinţă în muşchi sau în minte, fără să simtă măcar cînd faţa lui traversează imaginea feţei lui de pe suprafaţa — prin ce miracol ? — liniştită.

Constantin Abăluţă

nicolae sinesti

Poeme inevitabile

PLOUĂ
de parcă-ar plînge Mama,
plouă cu osteneala chipurilor noastre,
plouă ca la logodna timpului cu viaţa.

VÎNTUL
mi-a deschis fereastra să intre
depărtarea,
soarele îşi arată ghimpii.
Sfîntul Nicolae a fugit din icoană
îmi şterg sudoarea şi se cojeşte
peretele.

ŞI PRIN ÎMPĂRĂŢIA PESCĂRUŞILOR
te-am căutat,
din degetul ce arătam că eşti frumoasă
se hrăneau peştii... iar în urmă,
în urmă, de mila mea înverzea
pămîntul !

CÎND AI PLECAT
arhanghelii despicau cerul,
cădea asfaltul, norii arătau ca niste
băltoace.
Purtam o geantă cu vise
şi umbrela ca o cabină de telefon.
Visasem ferestre, uşi închise,
liftul ţipînd între ziduri
şi strada cum curgea cu lume cu tot !

SÎNT PRIZONIERUL SĂRUTULUI
de pasăre,
în casa noastră
iubirea e o vrăjitoare superbă.
Aerul ei —
are mirosul de stele al ierbii.

CE SOMN ADÎNC !...
Sudoare, ape, neliniste —
trec lăsîndu-mi adînci cicatrice.
îmi pipăi scoarţa cu mîna stîngă,
iar cu dreapta
te caut prin nesfîrşitul ocean de mătase.
Un semn c-o să vii —
şarpele s-a făcut uliţă la vale.

(Din volumul „Pasărea Ploilor")

Dinu Rădulescu

Gloria anonimatului

Un sezon al sculptorilor pare a fi această toamnă severă. Iar spaimele noastre de muritori expuşi tuturor orgiilor vremii îşi află, iată, sălaş allnător în templul artei. Acolo unde semeni ai noştri desluşesc rosturile lumii ce sîntem şi ne bucură cu rîvna şi cu semnele înţelepciunii lor înnobilate de har, care ne umplu de speranţă şi încredere în triumful vieţii şi al adevărului.

Salonul anual al sculpturii mici, deşi mai sărac ca în alte ediţii, a ilustrat una dintre cele mai atrăgătoare tendinţe din arta noastră contemporană : alegoria şi simbolul plastic articulate în spaţiu aidoma unui poem, sublimare a formelor şi concentrare a rostirii artistice. Mai mult ca oricînd, piesele prezentate în acest ultim salon al sculpturii mici au forţa de impresionare şi de convingere a totemurilor. Resurecţia straturilor profunde ale fiinţei umane, acolo unde dăinuie, peste orice încercări, răbdarea şi smerenia noastră, este, la cei mai mulţi dintre expozanţi, izvorul principal al inspiraţiei creatoare. N-aş risca atribuind acestui fond demonic şi axiologic un temei exclusiv religios, dar unul de sorginte morală şi creştină în orice caz. Chiar şi în cazurile cînd artiştii au apelat la un cod de reprezentări ce evocă straturi mai vechi ale civilizaţiei. Dar este în afară de orice dubiu că fiecare dintre aceste lucrări se revendică unui impuls moral iniţial de o mare densitate spirituală. Exerciţiul de stil ce urmează acestui stadiu deliberativ şi autocontemplativ nu-i decît materializarea unui proces de iluminări succesive şi esenţiale. Artistul se substituie gestului demiurgic jertfindu-se pe sine, dar perpetuîndu-se în opera săvîrşită. De aici, impresia foarte marcantă de concentrare a expresiei plastice în viziune totemică.

Succesul constant al acestor expoziţii, care în alte locuri ale planetei ar aduna sute de pasionaţi investitori, dar care aici, datorită sărăciei noastre endemice, dar şi ignoranţei noastre lipsită de instinctul valorii perene şi autentice, consemnează doar un agreabil spectacol de palmares. Altfel spus, ni se atrage atenţia încă o dată asupra excepţionalei generaţii artistice a sculpturii noastre contemporane. O prestaţie de înaltă ţinută estetică, o forţă creativă puţin comună şi o diversitate stilistică în formulări de o incontestabilă originalitate şi inventivitate, au fost dovedite acum cîteva săptămîni şi în impozantul recital expoziţional al sculpturilor în lemn — un moment de referinţă în viaţa noastră artistică. Aproape treizeci dintre cei prezenţi în sălile de la etajul Teatrului Naţional semnează şi eseurile din incinta Galeriei „Orizont". Domină, ce-i drept, reprezentanţii artiştilor mai tineri, care nu-şi dezmint maeştrii, cutezanţa lor creatoare durînd în materiale definitive — de regulă, bronz — compoziţii de o remarcabilă forţă sugestivă şi spirituală.

Ceea ce s-ar cuveni spus şi cu acest prilej, este că păcatul cel mare al nostru, demnitari sau oameni de toată mîna, e că nu înţelegem cît de mare este pierderea pe care civilizaţia acestor locuri o înregistrează, pe timp ce trece, prin imposibilitatea de a înzestra aşezările noastre de azi cu monumentele pe care le-ar merita. Greu de prevăzut dacă ne vom mai întîlni vreodată cu o asemenea excepţională falangă de sculptori. An de an, în aceste saloane ale sculpturii mici ei ne îmbogăţesc cu alte şi mereu alte mănunchiuri de capodopere. Care este soarta lor ? **Care va fi soarta lor**, într-o ţară atît de văduvită de vestigii, dar atît de dăruită în oameni şi spirite menite să o înalţe ? Iată ce întrebări nasc asemenea momente de înălţare artistică şi culturală, care se consumă sistematic doar în cenuşa cîtorva zile de expoziţie ; şi acelea amendate de cîte un inventar obturant al gestionarilor galeriei, mai preocupaţi, se pare, de soarta afacerilor personale decît de aceea a culturii naţionale. Dar sculptorii merg mai departe, pe povîrnişul calvarului lor zilnic, clădindu-şi cu tenacitate de Sisif o glorie a anonimatului. Pînă la clipe mai bune, vai lor, vai nouă !

Corneliu Antim

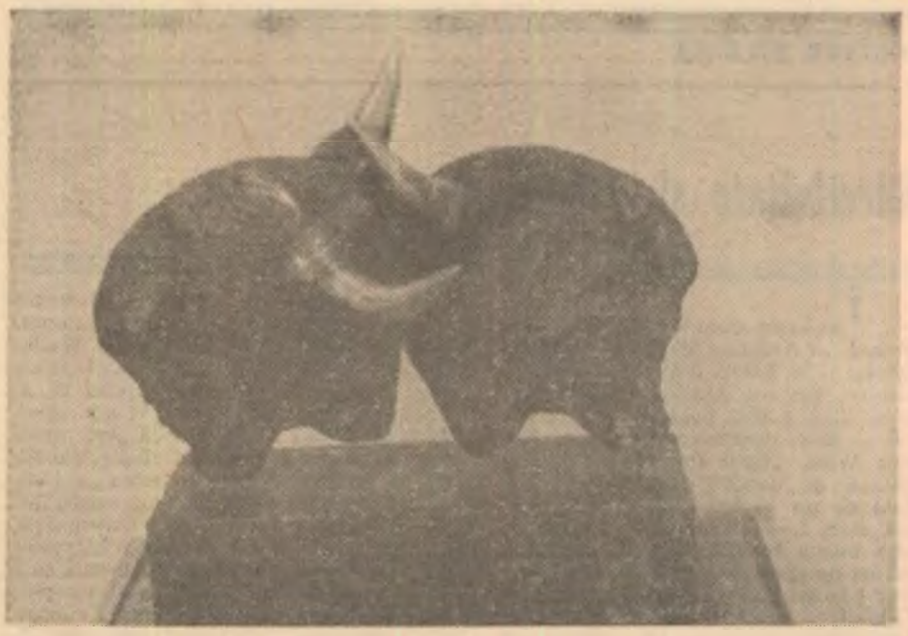

Anton Raţiu

Alexandru Lupu

Mariana Andrei

muzica

Un cvartet de zece persoane

„Despre trecut trebuie să spui adevărul sau să taci", este una din primele idei ale **Memoriilor** lui Şostakovici. Finalul cărţii are tragismul Sonatei pentru violă şi pian, ultima sa compoziţie : „mă regîndesc la toţi oamenii pe care i-am cunoscut, dar nu văd decît cadavre, munţi de cadavre. Şi viziunea asta mă aruncă într-un abis de disperare". Cam atît a mai rămas din spiritul lucid, ironic, din optimismul robust dar nelipsit de ambiguităţi şi contradicţii al celui ce-a fost martorul unui Ev mediu tîrziu, cu atît mai dramatic.

Cunoaştem cîte ceva din propria experienţă. Între marile şi micile „satrapii" nu sînt decît diferenţe de grad. Şi de stil. Stalin, „Şeful şi Stăpînul", „Primul grădinar" (ce „plivise" intelighenzia rusă la sînge). „Prietenul copiilor (pe care îi lăsase orfani), mai avea o calitate. Se pricepea şi la muzică. Rămîne antologic/antilogic, printre altele, „monologul" său (Stalin juca o piesă cu un singur personaj) pe marginea unor orchestraţii. Le voia mai robuste, mai luminoase şi poate nu greşea. Forţa alămurilor trebuia să acopere geamătul, scrîşnetul dinţilor.

E inutil aproape să mai spunem cîtă mistificare (consolidată de cei din preajma sa şi de oportuniştii artei) e în acest portret. Un obişnuit joc al măştilor. Fotografia lui Lenin ascultîndu-l transpus pe Beethoven e „voalată" de chiar imprudentele sale mărturisiri. Clasicii îl angoasau. Stalin asculta cu nebănuite delicii Suliko (o romanţă, nimic nou) şi privea ore întregi serialul Tarzan. Obsesie a forţei şi infantilism. De un comic imens, atît cît mai poţi vedea printre lacrimi, este şi atitudinea oficială faţă de Wagner. Un fel de „paşaport" pentru Germania nazistă prietenă. Marele compozitor apărea şi era scos de pe afişe după cum evoluau relaţiile dintre cele două ţări. Oamenii dispăreau însă mult mai uşor. Şi definitiv. Zoscenko, Ahmatova... o listă prea lungă, nume sub a căror condamnare nu era, aşa cum mai susţin unii, o singură semnătură. În ţara „unde cresc elefanţii", un cvartet trebuie să aibă zece instrumentişti, afirma un ministru al inculturii. Un monstru nu e niciodată singur, trăieşte prin ceilalţi, iar răul, ştim, proliferează precum celulele canceroase. În jur, tăcere înspăimîntată, martor fragil şi neputincios. Supravieţuire. Iată de ce, înţelegem din „Memorii", responsabilităţile trebuiesc bine cumpănite.

Dar cartea lui Şostakovici are şi pagini luminoase, portrete schiţate cu mînă de maestru, acide uneori, tandre, şarje benign-ironice, echilibrînd fericit grotescul carnaval al începutului de secol. Glazunov, marele său prieten şi dascăl, admirator aproape singular al vechilor maeştri (Lassus, des Pres, Gabrieli), bărbat greoi dar de o mare supleţe interioară, aiurit-genial-mistica pianistă Maria Iudina, îmbrăcată ca un personaj shakespearean, veşnic în criză financiară pentru că oferea din puţinul ei altora mai săraci, Ahmatova, frumuseţe stranie, intangibilă...

O carte — muzeu, fascinantă prin aleasă simplitate şi eficienţă narativă. Un document viu ce se instituie, dincolo de voinţa autorului, în avertisment.

Valentin Petculescu

Mai în timpurile noastre, într-un interviu, domnul Spiess face două consideraţiuni asupra noului director al Operei, compozitorul „de bine" Cornel Trăilescu. E adevărat că acesta a scris pentru Ceauşescu, dar îi aparţinea doar muzica, nu şi textul. Şi o a doua, la fel de aiuritoare. Dacă ţi se comanda să scrii ceva, trebuia să o faci, nu ? Simplu. Şi fără comentarii. Să ne trăi(li)ţi, domnule ministru !

V. P.

tele-imaginea

Cum să ne fie ?

Din cînd în cînd, la Buletinul Meteorologic, Televiziunea Română oferă privitorilor şi harta Basarabiei pe care sînt notate temperaturile diurne sau nocturne, foste sau probabile. Nu mai mult de 20 de secunde şi niciodată în vecinătatea hărţii României actuale. Cum spune şi domnul preşedinte Ion Iliescu „sîntem o ţară mică şi avem destui neprieteni în jur".

Decît aşa curaj, decît aşa sentiment naţional şi datorie faţă de trecut şi viitor, mai bine lipsă. Cele 20 de secunde vor să ţină locul unei luări de poziţie ferme, oficiale şi capabilă să ne salveze onoarea măcar în faţa copiilor noştri. E ca atunci cînd cineva făptuieşte o mîrşăvie făcînd cu ochiul, doar, doar va găsi un complice în şmechereala sa. Pînă şi TVR face eforturi deosebite spre a ne scuti de o prea mare incandescenţă a obrazului, ruşinea arde !, atunci cînd ne prezintă imagini de la mitingurile şi marşurile susţinătorilor cauzei drepte a provinciilor româneşti, Basarabia, Bucovina, a ţinutului Herţa. Se filmează din unghiuri obturate, se evită răritura, se dau prim-planuri semnificative, detalii care pot spune mai mult sau chiar altceva decît realitatea. Experienţa dobîndită în campaniile anti-opoziţie prinde în sfîrşit bine la ceva bun. Măcar e o minciună benefică, o ruşine ascunsă de ruşine.

Am văzut şi spectacolul de la Chişinău închinat libertăţii. Emoţionant, vetust, tragic, înălţător, kitsch, eroic. Paradoxal. Paradoxal, într-adevăr, asta este situaţia. Şi acolo, peste Prut şi dincoace de Prut. Se simte româneşte la diferite niveluri şi mai ales în diverse chei. Dacă la Bucureşti, la vîrf se afirmă că problema cetăţeniei române pentru românii din teritoriile răpite este o problemă de competenţa... lor, de parcă acordarea cetăţeniei nu e de competenţa Parlamentului şi a Guvernului României la Chişinău, la bază, se simte şi se trăieşte într-o atmosferă de-a dreptul paşoptistă. Dacă nu vom şti să o înţelegem şi să o preţuim ca pe propria noastră copilărie vom sfîrşi bătrîni, singuri şi uitaţi. Nu ca indivizi ci ca naţie, s-au mai văzut cazuri ! Lipsa de informaţii privind viaţa reală a provinciilor româneşti desprinse de ţară prin forţă este contra-balansată de inventarea a tot felul de probleme transilvănene.

Stimaţi domni de la TVR, Transilvania e parte a României în România. Basarabia, Bucovina, Herţa, Bugeagul sînt părţi ale României în afara ţării. Pe acestea trebuie să le aducem acasă, fie numai şi cultural, informativ, televizionistic, deocamdată. De ce, domnilor responsabili ai TVR viaţa culturală, folclorul, istoria, natura, viaţa de toate zilele din aceste provincii răpite ne sînt necunoscute ? Nu aveţi nici o vină ? Nu aveţi nici o datorie ? Ne agităm din cauza drobului de sare ardelenesc şi casa ne arde dar n-o băgăm în seamă. Ce fel de politichie să fie asta ? Oarecum parlamentară, oarecum guvernamentală, întru totul prezidenţială, nu ? Dacă nu altceva, măcar să ne fie ruşine.

Eugen Uricaru

Obiectivitate și deformare

H. G. WELLS, ANTHONY și REBECCA WEST

Iată cam cum stau lucrurile cu lucrarea lui Anthony West. **„H.G. Wells Aspects of a Life“** (editura „Random House“): Tînărul Anthony West, născut în 1914, a fost învățat — în copilărie — să-și numească mama, pe Rebecca West, „tanti Pantera“. Cei doi, „mătușă“ și „nepot“, erau vizitați ocazional de un bărbat „teribil de fascinant, care, fără vreun motiv aparent, dădea buzna în viața mea și dispărea apoi ori de cîte ori avea chef.“ Lui Anthony i se permitea să i se adrescze lui H.G.Wells — acesta era bărbatul capricioaselor vizite — cu apelativul „Wellsie“, dar îi era interzis în mod expres să-l numească **tată, tăticule** ori **tati.** De fapt, acestea nu reprezentau nimic altceva decît regulile de bază ale ilegitimității. Cum pseudonimele derutează de la un anumit punct al memoriilor, îi vom numi pe protagoniștii acestei „șarade“ simplu: H.G., Rebecca și Anthony.

Anthony își iubea tatăl, pe care abia începuse să-l cunoască din vedere, în schimb ajunsese să-și deteste mama. În 1955, an în care a terminat „Moștenirea“, un roman — oglindă al ambianței copilăriei sale, Rebecca a făcut eforturi disperate să oprească publicarea cărții în Anglia. Apărută totuși, „Moștenirea“ avea să fie imediat republicată în America (editura „Washington Square“), dar însoțită de o prefață incendiară, în care portretul Rebeccăi era cel al unei mămici — prea — iubite („beloved“) de cea mai josnică speță, exemplar feminin mînat, după spusele fiului, de „o puternică dorință de a-mi face rău.“

Pentru Rebecca, Anthony era o povară. La 19 ani, ea se abandonase unui curtezan notoriu, cu peste douăzeci de ani mai vîrstnic. Trezindu-se însărcinată, se aștepta ca acesta — curtezanul — să-și părăsească soția : a rămas însă trăsnită atunci cînd Jane Wells, extrem de tolerantă în privința legăturilor extraconjugale ale soțului ei, a exclamat doar „biata fată“ ! adăugînd că n-ar fi rău să se știe că „este gata oricînd să dea o mînă de ajutor, dacă-i stă în puteri.“ Astfel, Rebecca „a fost, cum s-ar zice, dusă de nas, nealegîndu-se cu nici un fel de compensație pentru suferința ei.“ Anthony își rezumă fără echivoc relațiile cu mama sa : „Din clipa în care am atins vîrsta pubertății, vîrstă care a coincis cu ruptura dintre tatăl meu și Rebecca, aceasta din urmă și-a pus în minte să-mi facă tot răul posibil(..), a rămas fermă pe această poziție — care i-a alimentat răutatea — pînă la ultima suflare.“

Să-l credem pe autor ? Desigur, mai ales ținînd cont și de un fapt petrecut prin anii '60 : martori oculari depun mărturie despre înveninata beșteleală pe care Rebecca i-a administrat-o, cu ocazia unei petreceri, unui invitat. „Vina“ acestuia a însemnat doar ideea neinspirată de a aduce vorba despre Anthony. La bătrînețe, Rebecca — susțin cei care au cunoscut-o binișor — devenise o mincinoasă redutabilă, reinventîndu-și frecvent trecutul pentru a deveni interesantă în fața unor biografi creduli, asemenea lui Gordon M.Ray, autor al unei culegeri de bazaconii intitulată „H.G. Wells și Rebecca West“ (1974).

Biografia lui H.G.Wells, scrisă de Anthony West, deși extrem de fluentă, marcată de naturalețe, suferă de o serie de deformări datorate nevoii imperioase a fiului de a tranșa o sumă de răfuieli mai vechi exclusiv în favoarea sa, precum și tendinței evidente de a se scoate pe el însuși într-un relief pozitiv. Narațiunea debutează cu împrejurările încîlcite ale nașterii lui Anthony, apoi plonjează în trecut, relatînd o mai veche legătură a lui H.G. cu o tînără pe nume Amber Reeves, legătură a cărei reală semnificație nu este dezvăluită decît spre finalul cărții, cînd Anthony descoperă intenția tatălui său de a prelua conducerea Societății Fabian. H.G. moare pe undeva, pe la jumătatea propriei sale biografii. Mai departe, Anthony se ocupă de vechea poveste a părinților lui H.G., un grădinar și o menajeră care socoate de cuviință să-și părăsească soțul pentru a intra în slujba unei doamne din înalta societate.

Anthony descoperise un jurnal al amărăciunii acestei femei, din care — culmea ! — avea să afle că H.G. nu fusese mai norocos în relațiile cu mama sa decît fusese el însuși : Sarah Wells a încercat să-și împiedice fiul să urmeze o carieră intelectuală, făcînd eforturi disperate de a-l ține ucenic pe lîngă un negustoraș oarecare de postavuri Asemenea amănunte dovedesc o absorbție deformată a istoriei sociale, pe care, alături de cronologia haotică — dictată de obsesiile lui Anthony —, cititorul este nevoit să o reducă la dimensiuni firești, rezonabile.

Atitudinea părtinitoare a lui Anthony față de tatăl său îl conduce spre caracterizări obtuze dedicate contemporanilor acestuia. Spre nedumerirea cititorului, Bernard Shaw este descris ca „o natură umană de o cruzime rece, care, îndată ce a descoperit cum l-ar răni pe tatăl meu, a început să-l cultive numai pentru a-și satisface această plăcere“; versiunea rămîne imposibil de acceptat tocmai datorită absenței detaliilor care să o susțină. Apoi, Henry James — considerat îndeobște parte vătămată (dar și învingător) într-un conflict notoriu cu H.G. — este portretizat aici cu indiferență, ba, mai mult, cu dispreț. Dacă ar fi să-i dăm crezare lui Anthony, lui James „îi plăcea să se înconjoare cu adulatori gata oricînd să-i lingă pantofii.“ În fine, acestea sînt renghiurile (ne)voite jucate de exacerbarea subiectivismului !

Calitatea de căpătîi a biografiei scrise de fiu este aceea că îndeamnă la lectura cărților tatălui. Cu excepția primelor romane de „science-fiction“, H. G. Wells este un scriitor aproape uitat. Anthony relatează că, după apariția cărții sale, a primit „o scrisoare foarte aspră din partea lui Graham Greene, în care i se reproșa că nu a reușit nicicum să trezească interesul față de tatăl său ca fiind unul dintre cei mai interesanți romancieri ai epocii edwardiene (prin opere ca „Ann Veronica“ și „The Passionate Friends“.) Anthony pare mai preocupat de evoluția lui H. G. de la un notabil precursor al genului „science-fiction“, la postura de reprezentant de avangardă al gîndirii sociale, posesor și propagator al unor extrem de atractive idei despre guvernarea mondială.

Copleșește uimitoarea energie a lui H.G. De aceea, portretul pe care i-l realizează fiul său, ca al unui om „care și-a surclasat originile, pentru a deveni o personalitate cu adevărat importantă“, pare destul de convingător. Cu amendările de rigoare firește. Asupra unor eventuale virtuți literare ale volumului nu are rost să ne oprim, și asta din simplul motiv că nu totdeauna aș-chia sare aproape de trunchi.

Alexandru Spânu

De ce a fost ucis Palomino Molero

Sub impactul creșterii exponențiale a prețului hîrtiei, aparițiile postrevoluționare ale lui Mario Vargas Llosa în spațiul carpato-danubian au constat în două romane de dimensiuni modice. Dimensiunea a impus, firesc, în ambele cazuri, o limitare tematică în contrast cu „polifonia“ narativă din „Mătușa Julia și condeierul“ ori, mai ales, din „Conversație la Catedrală“.

A venit mai întîi pregnantul poem erotic „Elogiu mamei vitrege“, care ne-a îmbogățit galeria personajelor inubliabile cu perfecționistul în amor don Rigoberto. (Evoc, pentru insolitul lui, un episod. Iubitorii de literatură își amintesc, desigur, celebra scenă a defecației leopoldbloomiene, pe parcursul căreia contracțiile anale îi perturbau, celui în cauză, monologul interior. Ei bine, don Rigoberto, pus într-o situație analoagă, recepteazǎ cu delicii numitul fenomen biomecanic iar monologul său, centrat pe actul purgației — anterior partidei amoroase —, capătă aripi.)

A urmat un mic roman cu titlu de policier, „Cine l-a ucis pe Palomino Molero“, și care chiar este un policier. Cu acțiunea, ca aproape întotdeauna la Vargas Llosa, în Peru.

Cadavrul tînărului Palomino Molero, purtînd urmele unei torturări aplicate cu sadism extrem, este descoperit în preajma localității Talara. Ancheta cade în sarcina locotenentului Silva — șeful Comisariatului local — și a unuia din subordonații săi, jandarmul Lituma. Ochii și urechile jandarmului, desemnat narator, vor fi ochii și urechile noastre, pe parcursul lecturii. Lituma este un cumsecade mulatru cholo care frisonează la accentele de rasism strecurate în conversația albilor (asemenea șoferului Ambrosio din „Conversație...“). Manifestă admirație și dragoste părintească pentru șeful său. Locotenentul Silva este motorul acțiunii detectiviste, deși pare mai interesat de farmecele doamnei Adriana, o cvadragenară cu copiii „la casele lor“ dar încă atractivă, decît de identitatea asasinului.

Este interesantă motivația asasinului (moral), impecabilul (ca ținută și profesionalism) colonel de aviație Mindreau. Nu suportase să-și știe fata fugită după un prăpădit de cholo, în plus simplu trupete ; Palomino Molero, desigur. Doar atît ? Nu. Pentru atîta lucru „răpitorului“ i-ar fi fost suficientă o bătaie bună. Adevăratul motiv, demn de pana avîntată a condeierului Pedro Camacho (pană din care a mai ieșit un sergent Lituma, evident „un bărbat în floarea vîrstei, adică de circa cincizeci de ani“), este pasiunea incestuoasă a colonelului pentru nefericita Alicita.

Mi-l imaginez pe autor avînd pe peretele camerei de lucru un tabel în căsuțele căruia a trecut, cu meticulozitate, deviațiile cunoscute (aceleași cu cele imaginabile) ale comportamentului sexual. Unele căsuțe sînt bifate ; conținutul lor a fost valorificat literar. Este cazul sodomiei, lesbianismului, voaiorismului, masochismului moral cu deiulare sexuală (toate detectabile în „Conversație...“), cunilincției, triunghiului conjugal (în „Războiul sfîrșitului lumii“), pedofiliei, probabil și felației — utilizarea e neclară — interesului morbid pentru organele interne (în plus în „Elogiu mamei vitrege“). Bifată este acum și căsuța cu incestul. Mai sînt, desigur, căsuțe nebifate. Chiar ne-am putea propune un joc. Ghici ce condiment vom găsi în următorul Vargas Llosa tradus ?

Dar este evident că un roman de Vargas Llosa nu poate fi redus la „condimente“. Afirm doar că pînă și în modul de alegere și plasare a acestor picante amănunte se simte „gheara leului“, înaltul profesionalism al cunoscutului scriitor.

În concluzie, deși face figură sărmană pe lîngă marile (la propriu și la figurat) romane ale aceluiași autor, „Cine l-a ucis pe...“ poate constitui cel puțin o delectabilă lectură de duminică. Un argument în plus în favoarea acestei afirmații îl constituie și calitatea traducerii, asigurată de Mihai Cantuniari.

Florin Oncescu

Mario Vargas Llosa, Cine l-a ucis pe Palomino Molero, Editura Eminescu, București, 1991.

Urmare din pag. a 6-a

Memoriile unui maquisard

tor ; notațiile de prozator, deși discrete, se întrevăd la tot pasul. Acțiunea debutează, la un mod ingenios, cu descrierea călătoriei de întoarcere de la Constanța (în vara lui 1948), prilej de-a schița un tablou aproape exhaustiv al atmosferei politice, respectiv al **atitudinii maselor** față de regimul instaurat. Introducerea odată făcută, Radu Ciuceanu continuă descriind organizația „subterană“ de rezistență anticomunistă, cu tensiunile și riscurile ei, cu mecanismele de asigurare a viabilității și supraviețuirii (inclusiv prin compartimentarea rigidă a sectoarelor și grupurilor, încît căderea unuia să nu antreneze deconspirarea altora). Ultima parte tratează arestarea și anchetarea protagonistului, împreună cu alți membri ai conducerii M.N.R.O., din care reușiseră însă să se salveze mai mulți. Tipicul anchetei, deja cunoscut, din lectura cărților omoloage ale foștilor deținuți politici, impresionează totuși prin brutalitatea paroxistică. O anchetă suplimentară, efectuată de NKVD — interesat din motive complexe de grupul combatanților arestați — oferă prilejul, destul de rar dacă nu inexistent pînă acum, de-a face cunoștință cu metodele și „figurile“ comisarilor aparatului represiv sovietic, fratele mai mare al Gestapoului — pentru a parafraza o afirmație a unui deținut basarabean, învățător și ofițer rezervist, care schițează (precum tatăl lui Paul Goma în **Din calidor**), un amplu portret tipologic al „sufletului rusesc“, atît de controversat și detestat. „Aș zice că sufletul lor de slavi e o rasă aparte. De o mie de ori mai complicat decît cel germanic sau latin. Rusul acum te pupă, acum te sugrumă. (...) Rusul a avut întotdeauna nevoie să se închine la cineva. La un creator, la un făcător al lor, al tuturor slavilor. Și fiindcă cerul e la ei jos, l-au confundat mereu pe acel Dumnezeu cu cneazul, cu țarul, cu Lenin sau cu Stalin și cu alții ce-or mai veni după ei. Cred că de vină e și spațiul. Spațiul ăsta fără cuprins care îți cere un reper, o stea polară, un punct fix în jurul căruia să se învîrtă totul și toți. (...) Au crescut și s-au înmulțit și ei între două valuri de prăpăd și teroare. De ăsta sînt așa. Și lacomi, și răi, contorsionați, învîrtiți în jurul propriului lor suflet ca o ață nesfîrșită pe un mosor de fum“. Nu este omis nici aspectul penibil al subordonării înjositoare **(terorizate**, am spune), a vajnicii Securități române față de NKVD-ul instăpînit. Volumul I al **Memoriilor** se încheie cu o afirmație pe cît de dramatică, pe atît de lapidară și în tonul sobru de pînă atunci : „Cert este că din clipa aceea, pentru mine se deschidea un nou capitol în care temnițele țării românești îmi vor fi, pentru mult timp, domiciliu stabil și oficial“. Condamnat în 1949 la 15 ani temniță grea, Radu Ciuceanu va fi eliberat abia în 1963 și nu va primi drept de lucru decît după doi ani. Facultatea de istorie o va urma între 1966—70. În ianuarie 1990 fondează Asociația Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR) al cărei vice-președinte este între februarie — octombrie același an. Deputat PNL după 20 mai 1990, Radu Ciuceanu a rămas președintele Comisiei parlamentare pentru cercetarea abuzurilor, semnînd, printre alții, Raportul privind evenimentele din 13—15 iunie 1990 (varianta opoziției) și inițiind filmul în serial **Memorialul durerii,** ca și primul film despre **gulag**-ul românesc, realizat de televiziunea elvețiană în mai 1991. El este însă, înainte de toate, un **martor** de primă importanță al unui fenomen de cea mai mare însemnătate, care abia acum începe să fie redat istoriei „scrise“.

TOM RAWORTH

Tom Raworth (născut în 1940) este unul dintre cei mai reprezentativi poeți de limbă engleză, „cel mai sensibil la realitățile contemporane ale Angliei. Reputația lui în America este neegalată de nici unul dintre compatrioții săi. Cînd citesc cele mai bune poeme ale lui Tom Raworth mă simt mîndru. Ele sunt o împlinire umană a poetului. Tom Raworth este cel care mă interesează cel mai mult în Anglia. Sunt fascinat de ce face el. Este cel mai modern poet" îl definește, într-un interviu, poetul american Robert Creeley.

Tu erai îmbrăcată în albastru

exploziile sunt apropiate acestei seri
ultimul tren părăsește sudul
mîine în șase
comunicatele vor fi difuzate în diferite limbi

eu meditez la sfîrșitul meciului
cu vîrfurile degetelor mele subțiri

eu voi aștepta în stație pe peron și tu
vei trimite un bilet eu
îl voi citi și fi-voi trist

umbrele noastre în luminile electrice
multiplicîndu-ne m-au învățat
scrisul real tainica unire dintre litere

ascultă mi-ai spus tu
preferind să privești înspre mare, toate opririle
acelea la colțuri străine

lucrarea ta — singură pradă navelor —
focar viitor

Spațiu lăuntric

în turnul octogonal cinci mile de la mare
[illegible]ălește împăcat cu cărțile și porumbeii lui
toți pereții sunt albi
citeva zile el îmbracă
spectacole verzi — nu citește

jefuind paginile — în sunetul grav al păsărilor

și în acele filfîiri peste grădina obiectelor sale uzate
în stinsă lumină

Colapsibil

îndărătul tihnei teribile fețele calme ascund
cunoașterea
căror crime ?
plouă pe o fereastră arătîndu-ne direcția vîntului

o stăncuță adună vorbe „it's a chicken !"
mai singuratic
decît să asculți propriul tău cîntec pop în altă țară

a cui față cu bandaje cîntă respirația ei
totdeauna o jumătate de incle din colțul ochiului meu

Referință

Acesta-i poemul din care citez
[illegible]esta-i poemul din care rostesc

Nu poți pleca

Acesta nu-i drum
găsește-mă
te obligă uneltirea ta
desigur

în calmul întunecatei camere
omul cu pielea albastră
dovedește tatuajul alb
și tu citești pe
și iar
și așa alene

Haiku

Acum melodia
în tiparul umbrelor
își regăsește umbra

lentă muzica unui celo
împingînd fotoliul de pluș
în vreme ce plouă

timpul sub presiune
mijește fluturi verzi
intersectează movile de gheață

smuls de mișcarea gestului
prin ochiul dentistului
dar sunt bine prinși

desișuri spini de-argint
un fir de păr este-ntre dinții mei
al cui e ? Eu eram în altă parte

sunetele de ceară filtrate
pămîntul unde imaginația
își risipește osoase cercuri

țărîna de pleoape
sub emblema cîntătoare
și el le-a părăsit izgonindu-le

problema formei
în această limitație
el lasă sylla

Vizită la Zoo

chipurile care vin în noapte
trei tulipe prin fereastra mea
părul periat în camera alăturată

pantera neagră își întinde piciorul
aici este locul de luptă al masculului
mum ee mum ee mum ee

ordinea înseamnă toate lucrurile întîmplîndu-se
acum
nici o cale înapoi plutirea în densitate
atît de sensibilă întoarsă înspre animale

Leul leu

fericiți vînătorii se întorc
dornici să fie capturați să aibă pe cineva să le
descîlcească nodul
dar nimeni nu poate să înțeleagă scrisul
din cartea găsită în birlogul leilor

Alfred Dumitrescu

Acum dungile roșii

acum dungile roșii cărțile veșmintele pe care tu le
porți
în streșinile caselor întreb ale cărei țări sunt

portocala de mărimea unui pepene care liniștit se
rostogolește
pe cîmpul unde eu stau la mijloc vertical sicriu cu
cinci
tăblii de geam

nu-i aer soarele strălucește
și sub mine tu ai plantat un cactus care crește rapid

Floare presată

și acum este o mișcare alt copil
nu sunt abil să te ajut
tot timpul — iritat cînd îmi stringi mîna acum
calm încă vrăjit cînd îmi vorbești

nu-i descompunere
în același moment
seara
pămîntul este întunecat cerul este de cel mai albastru
palid
și bunicul tău pe care-l iubesc probabil pe moarte
acele prime săptămîni ale noului an — pentru că
tu ești eu eu lăcrimez în tine cît poți
să-i păstrezi albia
copiii sporesc vocea mea
și-și văluresc mîinile

la celălalt capăt al liniei eu spun
camera-i plină cu lume-mulțime
privind la telefon

Eu cred

toți acești americani își scriu opera în jurul americii
și după o vreme se întorc înapoi, după toți
eroii noștri totdeauna aidoma proscrisului gangster
surprinși și acum de actele lor,
rostul omului simplu a fost totdeauna mai complex
tu mi-ai dat mie obiectele uzuale, caraghioase,
muzica, alai regal de-albastre draperii,
ce n-am avut niciînd decît în ilizibile cărți ?
eu nu știu acum unde mi-e chipul în multiple
înfățișări
expus emoționante, înduioșătoare toate

ori umbletul meu în această seară
imprudența rîsului din camerele vecine ale
prietenilor
totdeauna într-un mic spectacol al minții hrană lor
înșile

nu-s pacifist sunt apt de crima indecisă
dar nu cumpărat oficial pentru asta ci ca o reacție
de moment

oh, acesta nu într-un oraș pentru o fată dragă ca
dallasul

jean peters pîndindu-și strigătul
că tu-i hotărăști acest drum ?
eu chem acest drum ? acestea se-ntîmplă
toate-s la fel, dar

noi niciodată n-am țipat cazon cuiva la revedere

urmîndu-mă pe mine noaptea în grădină
unde am orchestra mea proprie

Prezentare și traducere de
Ion Iuga

moda, altfel

Dansul (IV)

Influența pe care italienii au avut-o în lumea DANSULUI, prin aparent ușuricul și nesemnificativul **balletto** (bal mic), a fost importantă nu numai pentru Franța, ci pentru toate țările lumii civilizate din acele vremuri... Începe interesul pentru arta și literatura greco-romane, pentru ideile lui Vitruviu în legătură cu organizarea spațiului și cu celebra afirmație „Arhitectura e mama artelor!". Se simțea nevoia unei comunicări sincere, complete, se simțea nevoia de armonie, pentru realizarea iluziei de „perfecțiune". Decoratorul, arhitectul, creatorul de „balet", creatorul de costume, interpreții, compozitorii și instrumentiștii erau la fel de importanți în realizarea spectacolului. Dar omul (și pisica și cîinele, și alte multe cunoștințe — ale mele, ale dumneavoastră!) nu e supus pretinsei idei de perfecțiune ci ideii de competiție eliminatorie în fața puterii. Deci dacă arhitectura unui spectacol a devenit mai importantă decît spectacolul în sine s-a datorat PUTERII, celor puternici din punct de vedere politic și financiar, căci numai ei auziseră despre Vitruviu; dansatorii erau „fără egal", n-aveau însă, la îndemînă, înțelegerea importanței decorurilor pretențioase, costisitoare, penibile, pe care nu Vitruviu le lăsase posibile prin vreun testament. Dar nici **cine** care risipea finanțe și muncă în numele lui, nu-l înțelesese pe Vitruviu. El ceruse organizarea spațiului prin simplitatea împărțirii lui, pentru o maximă folosință. Cu Vitruviu au fost de acord mulți arhitecți din epoca modernă, unii urmîndu-l, adorîndu-l, alții batjocorindu-l cu ceea ce au făcut în numele lui. Numai că mulți nu l-au mai legat pe Vitruviu de organizarea spațiului în legătură cu o scenă pe care va evolua DANSUL. Doar Leonardo Da Vinci a vorbit despre perspectivă ca despre „ceea ce e frîul pentru cal." Tot el a vorbit despre „perspectiva **aerială**", prin care distanța e sugerată nu numai prin perspectiva propriu-zisă ci și prin densitatea coloritului mai multor unități, care fac ambiantul complet, atîta timp cît nuanța unui obiect variază prin distanța față de privitor.

Istoria dansului, mai ales după ce dansul s-a întîlnit cu baletul, e complicată și plină de „momente" istorice. Paradoxal, **baletul** a sufocat pentru o lungă perioadă **dansul**, nu dansul mulțimii, nu dansul popular, nu dansul de petrecere ci dansul — ca artă, ca mijloc de exprimare artistică, ca mijloc de a transmite idei, atitudini față de idei, comportamente umane sociale.

În Anglia, influența baletului lui Beaujoyeux — **Baletul Comic al Reginei** — și-a găsit expresia favorită în „măști", o formă de petrecere foarte populară la Curtea lui James I, la Curtea lui Charles I. Cele mai strălucitoare concepții de gen au aparținut lui Ben Jonson și au fost decorate de Inigo Jones. Despre costumele lui Jones citez două descrieri, pe cea realizată pentru OCEANUS, din **The Masque of Blackness** și pe cea a SPLENDORII, din **The Masque of Beauty** : 1) „**Oceanus** prezentat cu formă umană, cu carnație albastră, umbrită le o haină verde ca marea; capul gri [illegible] cu coarne, așa cum îl descriu anticii; barba, din culori amestecate și... era înconjurat cu alge și ierburi de mare; în mîini un trident" 2) „**Splendoarea**, într-o rochie de culoarea flăcării, cu sînii goi, părul său strălucitor plutind în jur; ea apare într-un cerc de nori; fața și trupul spărgînd mereu acești nori; și în mînă are două ramuri de trandafiri, una albă, alta roșie". În 1605, Samuel Daniel se avîntă cu **Vision of Twelve Goddesses**, mai apoi cu **Tethys' Festival**. Anii trec, **baletul** devine cea mai importantă preocupare, după cea politică și financiară, a capetelor încoronate din Europa, a claselor nobile, aristocratice, ba chiar și a claselor în stare de efort pentru **parvenire**, devine o formă de luptă în drumul spinos către „ÎNALTA SOCIETATE". Au rămas schițe de costume, gravuri de o finețe remarcabilă, bibelouri de porțelan sau bronz, de o fidelitate extraordinară, planuri de decoruri în legătură cu numeroase **balete** ce au încîntat aspirațiile estetice de-a lungul multor ani.

Corina Cristea

CYNTHIA OZICK

ŞALUL

Scriitoarea americană CYNTHIA OZICK este autoarea unui roman, Credinţă, **şi a două volume de proze scurte** (Păgînul Rabbi şi alte povestiri **şi** Măcelul şi Trei novellas). **A mai publicat eseuri, poezie, critică, traduceri în numeroase periodice şi antologii. A fost distinsă cu mai multe premii. printre care două premii** I O'Henry **pentru ficţiune şi o Bursă pentru Literatură la Academia Americană de Arte şi Litere.**

Florica Ioan

Stella, rece, rece ca răceala iadului. Aşa umblau împreună pe drumuri Rosa cu Magda încovrigată între sînii îndureraţi, Magda înfăşurată în şal. Uneori Stella o ducea pe Magda. Era însă pizmaşă pe Magda. Fată slăbănoagă, de paisprezece ani, prea scundă, cu sînii slăbuţi, Stella jinduia să fie înfofolită într-un şal, ascunsă bine, adormită, legănată în mers, un prunc, un copil în faşă, rotund, purtat pe braţe. Magda îi lua Rosei sînul, iar Rosa nu se oprea niciodată din umblet, un leagăn umblător. Lapte nu prea era; uneori Magda sugea aer; atunci zbiera. Stella era hămesită. Genunchii îi erau nişte umflături pe două beţe, coatele ca nişte oase de pui.

Rosa nu simţea foamea; se simţea uşoară, nu ca o fiinţă care umblă, ci ca una căzută în leşin, în transă, aflată sub puterea unui şoc, ajunsă deja un înger plutitor, ager şi atoateveăzător, dar în văzduh, nu acolo jos, neatingînd drumul. Legănîndu-se parcă în vîrful unghiilor de la mîini. Privea la obrazul Magdei, printr-o deschizătură a şalului: o veveriţă în cuib, ocrotită, nimeni n-ar fi putut să ajungă la ea în căsuţa înjghebată din cutele şalului. Obrazul, foarte rotund, un obraz cît o oglinjoară de buzunar: nici urmă, însă, din paloarea Rosei, întunecată ca de ciumă, era un cu totul alt fel de obraz, cu ochi albaştri ca văzduhul, cu un puf moale de păr aproape la fel de galben ca Steaua cusută pe uniforma Rosei. Ai fi putut crede că era unul din copiii **lor.**

Rosa, plutind, visa s-o încredinţeze pe Magda cuiva dintr-un sat. Ar fi putut să părăsească pentru o clipă coloana şi s-o împingă pe Magda în braţele primei femei de pe marginea drumului. Dar dacă ieşea din coloană ei puteau să tragă. Şi chiar dacă scăpa din coloană pentru o jumătate de secundă şi-i împingea unei străine pachetul învelit în şal, oare femeia avea să-l primească? Putea să rămînă surprinsă, ori să se sperie; putea să zvîrle şalul din mîini, iar Magda să cadă, să-şi spargă capul şi să moară. Căpşorul acela rotund. Ce fetiţă cuminte, nu se mai obosea să zbiere şi sugea acum doar după gustul sînului secătuit. Strînsoarea de netăgăduit a gingiilor mititele. Un colţişor de dinte ieşindu-se din mijlocul gingiei, atît de lucios, mormîntul de marmură albă al unui spiriduş, licărind acolo. Fără să se plîngă, Magda abandonă sfîrcurile Rosei, mai întîi pe cel stîng, apoi pe cel drept ; amîndouă erau plesnite, nici măcar o boare de lapte. Gura canalului stinsă, un vulcan mort, ochi orb, vid rece, aşa că Magda prindea capătul şalului şi-l sugea în loc de lapte. Sugea şi sugea, umplînd ţesătura de umezeală Aroma plăcută a şalului, laptele din fibre.

Era un şal fermecat, în stare să hrănească un sugaci timp de trei zile şi trei nopţi. Magda nu murea, rămînea în viaţă, măcar că foarte potolită. Un parfum ciudat, de scorţişoară şi migdale, venea dinspre buzele ei. Ţinea tot timpul ochii deschişi, uitînd să mai clipească ori să mai moţăie, iar Rosa şi uneori Stella le contemplau albăstrimea . Pe drum, ele îşi urneau un picior după celălalt, grele ca plumbul, şi contemplau obrazul Magdei. „Ariană", spunea Stella cu un glas ajuns subţire cît firul de aţă, şi Rosa cugeta că Stella se holbează la Magda ca o micuţă canibală. Iar cînd Stella spunea „Ariană", Rosei îi suna ca şi cum Stella ar fi spus de fapt „Hai s-o înfulecăm".

Dar Magda a trăit pînă ce-a ajuns să umble. A apucat să trăiască acest lucru, dar nu umbla prea grozav, în parte fiindcă avea numai cincisprezece luni, în parte fiindcă picioarele ei ca fusele nu puteau să-i susţină pîntecele umflat. Era umflat cu aer, plin şi rotund. Rosa îi dădea aproape toată mîncarea ei Magdei: Stella nu dădea nimic; Stella era hămesită, şi ea un copil în creştere, chiar dacă nu prea creştea. Stella n-avea menstruaţie. Rosa n-avea menstruaţie. Rosa era şi ea hămesită, dar nu în aşa hal; învăţă de la Magda cum să savureze gustul unui deget băgat în gură. Se aflau într-un loc unde nu exista milă, orice milă se topise în Rosa, se uita fără milă la oasele Stellei. Era sigură că Stella aştepta moartea Magdei ca să-şi poată înfige dinţii în coapsele ei mici.

Rosa ştia că Magda avea să moară foarte curînd; ar fi fost încă de mult moartă, dacă n-ar fi stat îngropată adînc în şalul magic, confundîndu-se cu movila tremurătoare a sînilor Rosei; Rosa ţinea cu dinţii de şal, ca şi cum ar fi acoperit-o numai pe ea. Nimeni n-a putut să i-l fure. Magda era mută. Nu plîngea niciodată. Rosa o ascundea în baracă, sub şal, însă ştia că într-o bună zi cineva o să afle; sau că într-o bună zi, cineva, nu neapărat Stella, avea s-o fure pe Magda ca s-o mănînce. Cînd Magda începu să umble, Rosa ştiu că foarte curînd ea avea să moară, ceva trebuia să se întîmple. Îi era frică să adoarmă; dormea cu toată greutatea coapsei peste trupul Magdei; îi era frică să n-o sufoce pe Magda sub coapsă. Greutatea Rosei scăzuse din ce în ce; Rosa şi Stella se transformau încetul cu încetul în aer.

Magda era potolită, dar avea ochii oribil de vii, ca nişte tigri albaştri. Stătea la pîndă. Uneori rîdea — părea că-i rîs, dar cum ar fi putut să fie aşa ceva? Magda rîdea pe tăcute către şalul ei cînd vîntul îi flutura colţurile, vîntul cel rău, cu bucăţi de negreală în el, care făcea să lăcrimeze ochii Stellei şi ai Rosei. Ochii Magdei erau totdeauna limpezi, fără strop de lacrimă. Pîndea ca un tigru. Îşi păzea şalul. Nimeni nu-l putea atinge; doar Rosa putea să-l atingă, Stella n-avea voie. Şalul era copilaşul Magdei, favoritul, surioara ei. Se încolăcea singură într-însul şi-i sugea unul din capete cînd voia să fie foarte liniştită.

Apoi Stella a furat şalul şi a pricinuit moartea Magdei.

Şi mai tîrziu îi era totdeauna frig, totdeauna. Frigul i-a pătruns în inimă: Rosa ştia că inima Stellei era rece. Magda se împleticea, înaintînd, pe picioruşele ei cît creioanele, desenînd linii în toate direcţiile, căutînd şalul ; creioanele se poticniră la ieşirea din baracă, unde începea lumina. Rosa o văzu şi se luă după ea. Dar Magda ajunsese deja în careul de dincolo de baracă, în lumina veselă. Acolo era terenul unde se făcea apelul nominal. În fiecare dimineaţă, Rosa trebuia s-o pitească pe Magda sub şal, lipită de peretele bărăcii, apoi să iasă şi să stea pe terenul acela, împreună cu Stella şi cu sute de alte femei, uneori şi ceasuri întregi, iar Magda, părăsită, şedea potolită sub şal, sugîndu-i unul din capete. Magda rămînea tăcută zi de zi, şi de aceea nu murea. Rosa ştia că astăzi Magda avea să moară, dar în acelaşi timp o bucurie încrîncenată se strecura prin palmele Rosei, degetele îi ardeau, era uluită, înfrigurată : Magda, în bătaia soarelui, şovăind pe picioarele ei cît creioanele urla, de la secătuirea sînilor Rosei, de la ultimul zbierăt al Magdei pe drum, Magda fusese văduvită de orice sunet; Magda era mută. Rosa socotea că e ceva în neregulă cu coardele ei vocale, cu traheea, cu cavitatea ei laringeală; Magda era handicapată, n-avea glas; poate era şi surdă; probabil nu stătea prea bine nici cu inteligenţa ; Magda era cretină. Pînă şi rîsul pe care-l avea cînd vîntul cu grăuncioare de cenuşa făcea giumbuşlucuri cu şalul Magdei nu era decît şuieratul aerului printre dinţii ei descoperiţi. Chiar cînd păduchii, păduchi de cap şi păduchi de corp o scoteau din minţi pînă ce revenea la fel de turbată ca şobolanii enormi care devastau dis-de-dimineaţă baraca în căutare de leşuri, se zgrepţăna şi se scărpina şi zvîrlea din picioare şi muşca şi se zvîrcolea fără un scîncet. Dar acum din gura Magdei răbufnea un şir lung şi vîscos de ţipete. „Maaa -"

Era întîiul zgomot pe care-l slobozea Magda din gîtlej de la secătuirea sînilor Rosei.

„Maaaa... aaa !"

Iarăşi ! Magda se clătina în lumina primejdioasă de pe teren împiedicîndu-se în tibiile ei mici, jalnic de curbate. Rosa ştia. Ştia că Magda jeleşte pierderea şalului, ştia că Magda avea să moară. O avalanşă de comenzi bubuia în sînii Rosei : Du-te, ia, adă ! Nu ştia însă după ce să meargă mai întîi, după Magda ori după şal. Dacă dădea fuga pe teren s-o înşface pe sus pe Magda, urletul n-ar fi încetat, pentru că Magda nu-şi va fi recăpătat încă şalul ; dar dacă alerga înapoi la baracă să găsească şalul, dacă-l găsea şi dacă se lua după Magda, ţinîndu-l în mînă şi fluturîndu-l atunci avea s-o aducă îndărăt pe Magda, Magda avea să-şi bage şalul în gură şi să amuţească din nou.

Rosa se afundă în întuneric. Îi fu lesne să descopere şalul. Stella şedea ghemuită sub el, adormită în oasele-i subţiri. Rosa smulse şalul de sub ea şi zbură — era capabilă să zboare de-adevăratelea, nu mai rămăsese dintr-însa decît aer — spre teren. Dogoarea soarelui îi şoptea despre o altfel de viaţă, despre fluturi vara. Lumina era potolită, dulce. De partea cealaltă a gardului de oţel, departe-departe, se găseau pajişti verzi smălţate de păpădii şi viorele închise la culoare ; dincolo de ele, şi mai departe încă, crini tigraţi, candizi, înălţuţi, ridicîndu-şi în aer bonetele portocalii. În baracă vorbeau între ele despre „flori", despre „ple[illegible] excremente suviţe groase de ra[illegible] şi cascada lentă, maronie şi împuţită şiroind de pe priciurile de sus, duhoarea amestecată cu un fum acru, unsuros, plutind în aer, care îmbîcsea pielea Rosei. Se opri o clipă în marginea terenului. Uneori electricitatea din gard se auzea parcă zumzăind ; chiar şi Stella spunea că e doar o închipuire, dar Rosa auzea înlăuntrul sîrmei sunete adevărate : voci triste, zgrunţuroase. Cu cît era mai departe de gard, cu atît mai desluşite năvăleau asupra ei vocile. Vocile acelea plîngătoare zbîrnîiau atît de convingător, atît de pasionant, era cu neputinţă să le suspectezi că ar fi iluzorii. Vocile îi spuneau să ţină şalul sus, deasupra capului; vocile îi spuneau să-l fluture, să-l învîrtească, să-l desfăşoare ca pe un drapel. Rosa îl ridică în sus, îl flutură, îl învîrti, îl desfăşură. Departe de ea, foarte departe, Magda zăcea de-a curmezişul pe pîntecele ei umflat cu aer, întinzînd în lături braţele ca nişte nuiele. Se afla sus de tot, ridicată în aer, călărind pe umărul cuiva. Dar umărul care o purta pe Magda se îndrepta spre Rosa şi spre şal, ci tot ducea, pata Magdei se mişca din ce în ce mai departe pe întinderea împînzită de fum. Deasupra umărului scînteia o cască. Lumina se izbea de cască şi o făcea să străfulgere ca un pocal. Dedesubtul căştii, un trup negru ca o piesă de domino şi o pereche de bocanci negri se năpusteau glonţ spre gardul electrificat. Vocile electrice începură să vibreze frenetic. „Maamaa, maamaa", zumzăiau toate laolaltă. Ce departe era Magda acum de Rosa, de partea cealaltă a întregului teren, dincolo de o duzină de bărăci, departe, pe partea cealaltă ! Se zărea nu mai mare decît o molie.

Pe neaşteptate, Magda porni plutind prin văzduh. Magda călătorea cu totul prin înălţime. Arăta ca un fluture ce se izbeşte de o viţă argintie. Iar în clipa cînd capul rotund şi pufos al Magdei, şi picioarele ei ca nişte creioane, şi burta ei balonată, şi braţele în zig-zag se striviră de gard, vocile din oţel începură să mîrîie înnebunite, îndemnînd-o pe Rosa să alerge, să alerge spre locul în care Magda căzuse din zbor pe gardul electrificat ; dar Rosa, fireşte, nu le dădu ascultare. Rămase doar locului, căci dacă ar fi alergat ei ar fi tras, şi dacă ar fi încercat să culeagă rămăşiţele trupului Magdei ei ar fi tras, şi dacă ar fi dat frîu liber urletului de lup care urca acum de-a lungul şirei spinării, din străfundurile fiinţei sale, ei ar fi tras ; aşa că luă şalul Magdei şi-şi umplu gura cu el, îndesîndu-l şi tot îndesîndu-l, pînă ce îşi înăbuşi urletul de lup şi simţi gustul intens de scorţişoară şi migdale al salivei Magdei ; şi Rosa savură şalul Magdei, pînă cînd acesta se uscă.

Alina Enache

Prezentare şi traducere
Anca Domnica Ilea

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA : Bucureşti. Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi
10 lei